

HABÎBÎ'NİN MU'ÇİZÂTÜ'N-NEBÎ MESNEVİSİ

HABIBI'S MUCİZATU'N-NEBI MESNEVI

GÜLAY KARAMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Asst. Prof. Dr., Bartın University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature
gkaraman@bartin.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-1575-0229>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-66, Eylül - September 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-Received Date : 04.04.2019

Kabul Tarihi-Accepted Date : 31.05.2019

Sayfa-Pages : 83-125

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4146>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaecd>

This article was checked by

 iThenticate

HABİBİNİN MU‘CİZÂTÜ’N-NEBİ MESNEVİSİ*
HABIBI’S MUCIZATU’N-NEBI MESNEVI

GÜLAY KARAMAN

Öz

Hız Muhammed’in mu‘cizelerini anlatan dinî içerikli bir anlatı olan Mu‘cizâtü’n-Nebî, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü’nde 4042 demirbaş numarasıyla kayıtlı yazma eserin 122a-127b varakları arasında yer alır. “Hâzâ Hikâyet-i Pâdişâh-ı San’â Mu‘cizâtü’n-Nebî (A.S)” başlığı altında harekeli nesihle yazılan eser, 223 beyitten oluşan kısa bir mesnevidir. Habîbî mahlaslı bir şair tarafından aruzun remel bahrinin Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Merak unsurunun ön planda olduğu bu mesnevide San’a padişahının, gördüğü rüyada iman etmesi, iki sandık hediyeyi oğlu Ebu’l-Mehcen ile Hz. Muhammed’e göndermesi, münafıkların iftirasına uğrayarak hayatını kaybeden Ebu’l-Mehcen’in Hz. Peygamber’in mu‘cizesiyle dirilip Müslüman olması hikâye edilir. Dinî heyecan, duygu ve düşünceleri yansıtan eser, İslam dinini geniş halk kitlelerine yaymak amacıyla sade bir dille kaleme alınmıştır. Dil, üslup ve şekil özellikleri bakımından halk tipi bir mesnevi olan eser, aynı zamanda olağanüstülüklerle örülü klasik bir hikâyedir. Eserin olay örgüsünde yer alan bazı motifler Dede Korkut Hikâyeleri’ni anımsatmaktadır. Cebrail’in yeryüzüne inerek Allah’ın emirlerini Hz. Peygamber’e iletmesi, Ebu’l-Mehcen için ashabdan ömür talep edilmesi, Hz. Ali’nin kalan ömrünü ona bağışlaması, bu cömertliğin Allah katında hoş karşılanması sonucunda Ebu’l-Mehcen’e Allah’ın kudretinden altmış yıl ömür verilmesi gibi motifler Deli Dumrul Hikâyesi’yle benzerlik göstermektedir. Bu makalede, Habîbî’nin Mu‘cizâtü’n-Nebî adlı mesnevisi incelenmiş ve çeviri yazıya aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Mu‘cizâtü’n-Nebî, Habîbî, mesnevi, mu‘cize.

Abstract

Mucizatu’n-Nebi which is a religious narrative describing the content of Prophet Muhammad’s miracles is located between the 122a-127b leaves of the manuscript that registered with the inventory number of 4042 in the Süleymaniye Library Department of Manuscript Grants. The work that has the title of “Haza Hikayet-i Padişah-ı Sana Mucizatu’n-Nebi (A.S)” written in nesih is a short mesnevi consisting of 223 couplets. It was written in Failatün/Failatün/Failün mold of aruz by a poet with the literary name of Habibi. In this mesnevi which the curiosity factor is in the foreground, it is told that the Sana’s sultan believes in his dream, sends two chests of gifts to Prophet Muhammad with his son Abul-Mehcen, Abul-Mehcen loses his life by the slander of hypocrites, he gets alive with the miracle of Prophet Muhammad and becomes Muslim. The work that reflects the religious excitement, emotions and thoughts has been written in plain language in order to spread the religion of Islam to the masses. The work which is a type of mesnevi for folk in terms of language, style and shape is also a classic story woven with extraordinary. Some motifs located in the plot of the work remind Dede Korkut Stories. The motifs such as Gabriel’s descending to earth and reporting the commandments of the God to the Prophet, requesting life from companions for Abul-Mehcen, Ali’s granting the rest of his life to him, after this generosity liked by the God granting sixty years life to Abul-Mehcen from the power of God are similar to the Story of Crazy Dumrul. In this article, Habibi’s mesnevi called Mucizatu’n-Nebi is examined and transferred to transcriptions.

Key Words: Classical Turkish Literature, Mucizatu’n-Nebi, Habibi, mesnevi, miracle.

* Bu çalışmaya esas olan yazma eserin çeviri yazıya aktarılması, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinden temin edilen dijital görsellerden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Başta Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi olmak üzere, hikâyenin yer aldığı diğer yazmaların temin edildiği Milli Kütüphane ve Yapı Kredi Sermet Çifter Yazma Eser Kütüphanesi çalışanlarına yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Giriş

Eski dönemlerde meddah, muarraf, kassas gibi adlarla anılan anlatıcılar tarafından tekke, cami, köy odası, ordugâh ve konaklarda toplanan halka hitaben anlatılan ya da okunan hikâyeler Müslüman toplumun en başta gelen eğitim ve eğlenme vasıtasıdır. Hikâyelerin temel konuları din, Allah, Hz. Muhammed'in hayatı ve mu'cizeleri olmakla birlikte bu minvalde nasihat içeren hemen her türlü anlatı bunlara dâhil edilebilir. Din duygusunu yerleştirmek, Allah ve Peygamber sevgisini güçlendirmek amacıyla anlatılan bu hikâyelerin olağanüstü unsurlarla süslediği görülür (Özalp 2014: 7). Halkın duygu ve düşüncelerini, inançlarını, hayat karşısındaki samimi duruşunu yansıtmaları bakımından klasik Türk edebiyatında dinî-menkıbevî hikâyelerin önemli bir yeri vardır. Çoğu zaman öğretici bir üslupla kaleme alınan bu hikâyeler, Anadolu insanının geçmiş asırlardaki zihniyetinin oluşmasında etkili olduğu gibi bugünkü duygu, düşünce ve davranış biçimlerini de şekillendirmiştir. Bunlar arasında özellikle *Kesikbaş*, *Geyik*, *Güvercin* ve *Deve Hikâyeleri* olarak bilinen anlatılar, Süleyman Çelebi'nin *Mevlid* adıyla şöhret bulmuş *Vesiletü'n-Necât* adlı eseriyle yan yana, yazma eserlerde yerini bulmuştur. Bu hikâyelerden birisi de *San'a Padişahının Hikâyesi*'dir.

Kütüphane kayıtlarında *Mu'cizât-ı Nebî*, *Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî* ve *Mu'cizâtü'n-Nebî* gibi adlarla anılan *San'a Padişahının Hikâyesi* Hz. Muhammed'in mu'cizelerini anlatan dinî içerikli bir hikâyedir. Yurt içi ve yurt dışında bulunan kütüphanelerde bu hikâyenin sekiz yazma nüshası tespit edilmiştir. Nüshalarının çokluğu, hikâyenin asırlar boyunca sevilerek okunup dinlendiğinin bir göstergesidir. *San'a Padişahının Hikâyesi*, Müjgân Çakır tarafından hazırlanan *Mu'cizeler Kitabı*'nda ilk kez bilim âleminin dikkatine sunulmuş, hikâyenin bazı yazma nüshaları tanıtılmıştır (2015: 34-35, 45-46, 55-58). Hikâyenin Milli Kütüphanede bulunan mensur bir nüshası üzerine iki bitirme tezi (Dalkılıç 2013; Gürkan 2017) hazırlanmış, bir özet bildiri (Karaman 2017) ve bir makale yayımlanmıştır (Alkan İspirli 2017). Serhan Alkan İspirli, makalesinde Milli Kütüphanedeki mensur nüshayı bir incelemeyle birlikte çeviri yazıya aktarmıştır. Yapı Kredi Sermet Çifter Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan mensur nüsha da bitirme tezi olarak çalışılmıştır (Arnak 2019; Gül 2019). *San'a Padişahının Hikâyesi*'nin işlendiği sekiz yazma eserden ikisi manzumdur ve tespitlerimize göre manzum nüshalar üzerine şimdiye kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Bu makalede, Habîbî'nin Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde 4042 demirbaş numarasıyla kayıtlı *Mu'cizâtü'n-Nebî* adlı mesnevisi incelenmiş ve çeviri yazıya aktarılmıştır. Hikâyenin yer aldığı diğer manzum nüsha sondan eksik olduğu ve üslup bakımından farklı bir şair tarafından kaleme alınmış izlenimi verdiği için tenkitli metin çalışması yapılmamıştır. Eski bir anlatıya dayanan *Mu'cizâtü'n-Nebî*, dilde ünlü ve ünsüz uyumlarının giderek yaygınlık kazandığı 18. yüzyılda istinsah edilmiştir. Çeviri yazıda harekeli nesihle yazılmış Süleymaniye nüshası esas alınmış; tutarlılık sağlanması açısından eser, Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerine göre okunmuştur. Harekeli metinler dildeki değişim ve gelişmeyi göstermesi açısından dil araştırmaları için temel kaynak ve belge niteliği taşırlar. Bu sebeple te'lifi itibarıyla Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren eserin Eski Anadolu Türkçesinden ayrılan dil ve imla özellikleri dipnotlarda gösterilmiştir.

1. Hikâyenin Nüshaları

Çalışmamızın konusu Habîbî'nin *Mu'cizâtü'n-Nebî* mesnevisi olmakla birlikte incelememiz sırasında hikâyenin yer aldığı diğer yazma eserlerden de faydalanılmıştır. Bu sebeple, “Hikâyenin Nüshaları” başlığı altında Habîbî'nin eserinin nüsha tavsifi ile birlikte aynı hikâyeyi konu alan diğer yazma eserler de tanıtılacaktır.

1.1. Mu'cizâtü'n-Nebî (S)

Mu'cizâtü'n-Nebî, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 4042 demirbaş numarasıyla kayıtlı, içinde *Mevlidü'n-Nebî* ve çeşitli dinî manzum hikâyelerin bulunduğu yazma eserin 122a-127b varakları arasında yer alır. “Hâzâ Hikâyet-i Pâdişâh-ı San'â Mu'cizâtü'n-Nebî (A.S)” başlığı altında harekeli nesihle yazılan eser, 223 beyitten oluşan kısa bir mesnevidir. Eser 7 varaktan oluşmakta ve her bir varakta 19 satır bulunmaktadır. Cetveller, başlık ve son beyit kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Baş:

*Bu arada bir hikâyet kılalum
Mu'cizâtından rivâyet kılalum*

Son:

*Ger dilersiz bulasız 'âlî maḳâm
Şevḳ-ıla diḡ e's-şalâtü ve's-selâm*

Yazmanın sonunda Emânî'nin yazdığı “Hicretü'n-Nebî (A.S.)” başlıklı manzumenin bitiminde ebced hesabıyla düşürülen bir tarih vardır. Buna göre عسق kelimesi ebced harfleriyle Hicrî 1160 tarihini vermektedir. 1160, Miladî 1747/1748 tarihine tekabül etmektedir. Söz konusu yazma içerisinde yer alan *Mu'cizâtü'n-Nebî* mesnevisi de bu tarihlerde yani 18. yüzyılın ilk yarısının sonlarında istinsah edilmiş olmalıdır.

1.2. Mu'cizât-ı Nebî (M₁)

Samsun İl Halk Kütüphanesinde iken Milli Kütüphaneye nakledilen 452/3 arşiv numarasıyla kayıtlı bu eser, içinde *Mevlid* ve çeşitli hikâyelerin bulunduğu bir mecmuanın 76a-80a varakları arasında yer alır. “Kıssa-i Mu'cizât” başlığı altında harekeli nesihle manzum olarak kaleme alınmıştır. Aruzun hezec bahrinin Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün kalıbıyla mesnevi nazım şeklinde yazılan eser, sondan eksik bir görünüm sergiler. Ciltleme hatalarının olduğu anlaşılabilir bir mecmua içerisinde yer alan *Mu'cizât-ı Nebî*, 133 beyitten oluşan eksik bir mesnevidir. Eserde Benî 'Âd isimli ateşe tapan bir padişah ile oğlu Mansûr'un hikâyesi anlatılır.

Baş:

*Yine gel cân u dilden diḡlegil sen
Yine bir mu'cizâtından diyem ben*

Son:

*Gel imdi 'ışḳ-ıla virgil şalavât
İşit imdi neye irdi hikâyet*

1.3. Hikâye-i Mu‘cizât-ı Nebî (M₂)

Hikâye-i Mu‘cizât-ı Nebî, Milli Kütüphanede 06 Hk 4334/1 yer numarası ile kayıtlıdır. 240×165-173×122 mm. ölçülerinde olan eser toplamda 31 varaktan oluşmakta, her bir varakta 12 satır bulunmaktadır. Cilt, ebru kâğıt kaplı kartondur. Eserde insan profili ay filigranlı kâğıt kullanılmış, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazma eserin 1b-20a varakları arasında yer alan hikâye, harekeli nesih ile mensur olarak kaleme alınmıştır, metnin sonundaki kıssadan hisse bölümü manzumdur.

Baş:

Ma‘lûm ola ki Şan‘â vilâyetinde bir pâdişâh var idi. Ya‘nî Ebû‘l-Hasan İbn-i Bekir İbn-i İshâk kavlinden böyle rivâyet ider ki...

Son:

Ebû‘l-Meĥcân Resûl Ĥazretinün ĥidmetinde ĥaldı. Andan Resûl Ĥazreti aşĥâb-ile gazâya niyyet eylediler, varup Şan‘â vilâyetini feth itdiler. Bu ĥaber ‘âlem içinde münteşir oldı. Bu mu‘cizât Muhammed Muştafâ Ĥazretinden destân olup bu mu‘cizât bunda temâm oldı. Temmet.

Hikâye burada son bulmakla beraber devamında manzum bir kıssadan hisse bölümü bulunmaktadır:

(...)

Cihân içre bil esen baş bulunmaz

Bir aĥ gün ĥiĥ ĥarasuz olmaz

Sen it eylügi deryâya lâyıĥ

Balıĥ bilmezse bilür anı Ĥâlîĥ

Eserde yer yer Eski Anadolu Türkçesine ait “tamu”, “uçmak” gibi arkaik kelimeler ve dil özellikleri dikkat çekmekle birlikte imlada, özellikle eklerin yazımında tutarsızlıklar mevcuttur. Eserin dil ve imla özellikleri, bu nüshanın dilde ünlü ve ünsüz uyumlarının giderek yaygınlık kazandığı geç bir dönemde istinsah edildiğini göstermektedir. Bunun dışında, eserde herhangi bir tarih, müellif ya da müstensih kaydı bulunmamaktadır.

1.4. Mu‘cizât-ı Nebî (Y)

Eser, Yapı Kredi Sermet Çifter Yazma Eser Kütüphanesinde 0933/1 yer numarasıyla kayıtlıdır. Harekeli nesih ile mensur olarak kaleme alınmıştır. 175x90 mm. ölçüsünde olup her bir varakta 11 satırın bulunduğu eser, yazmanın 17a-43b varakları arasında yer alır. Âharlı, ince, krem kâğıda yazılmıştır. Ciltsizdir ve 18. yüzyılda istinsah edilmiştir. Kitabın başına ters olarak 16 varaklık *Hikâyet-i Dertli Kerem ile Ash*

eklenmiştir. Katalogda *Mu'cizât-ı Nebî* olarak kayıtlı olan eserin başında “Hâzâ kitâb Efendimüzün mu'cizâtın beyân [ider]¹” yazılıdır.

Baş:

Râviyân-ı aḥbâr ve nâkıllân-ı âşâr ve maḥmidet-i rûzgâr şöyle rivâyet ve bu yüzden hikâyet iderler ki Resûl-i Ekrem ve Nebiy-i muḥterem şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ḥazretleri Mekkedden çıkup Medîne-i münevverede sâkin oldukları aşırda Şıgân pâdişâhi idi ki ihtiyâr kişi idi.

Son:

Bu oĝlan Resûlu'llâh ḥazretlerinün çok zamân hizmetinde olup çok zamân da gâzâda bulundu. Nece zamândan sonra kendi memleketi olan Şıgâna gelüp feth eyledi ve halkını İslâma da'vet eyledi Müslimân oldılar. 'Ömri âḥir olunca babası tahtında pâdişâh olup Şıgân memleketinde vefât eyledi. Bu hikâyet de kaldı yâdigâr oldi.

1.5. Diğer Nüshalar

Yukarıda tavsif edilen nüshalar dışında tarafımızdan bizzat görülmeyen ya da başka araştırmacıların verdiği bilgiler doğrultusunda haberdar olduğumuz dört nüsha daha bulunmaktadır. Bunlardan üçü cenk-nâme türünde eserlerle istinsah edilmiş olup şahıslara ait kütüphanelerde bulunmaktadır. Dördüncüsü ise yurt dışında bir kütüphane katalogunda tespit edilmiştir.

Hikâyenin içinde bulunduğu cenk-nâme yazmalarından ilki Necati Demir'in şahsî kütüphanesinde bulunmaktadır. Bu yazma üzerine *Hazret-i Ali Cenklere* adıyla bir kitap yayımlanmıştır. *San'a Padişahının Hikâyesi*, bu eserin onuncu bölümünde *Mu'cizâtü'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm* başlığı altında yer almaktadır (Demir ve Erdem 2007: 321-328'den aktaran Çakır 2015: 57-58). Diğer cenk-nâme yazması, Doğan Kaya'nın şahsî kütüphanesinde bulunan taşbaskı bir eserdir. Bu eser üzerine *Hazret-i Ali Cenklere Üzerine Bir Tetkik (İnceleme-Metin)* (Bülbül 2008) adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bülbül'ün verdiği bilgiye göre, eser 13-15. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşımakta ve *Mu'cizâtü'n-Nebî - 'Aleyhi's-selâm* başlığı altında söz konusu taşbaskı kitabın 233-240. varakları arasında derkenar kısmında yer almaktadır (Bülbül 2008: 3, 27, 138). Bülbül, çalışmasında cenk-nâmelerle birlikte bu hikâyenin de metnine ve ayrıntılı tahliline yer vermiş, üzerinde çalıştığı cenk-nâme, Necati Demir'in şahsî kütüphanesindeki yazma eserin bir nüshası olduğu için *Mu'cizâtü'n-Nebî - 'Aleyhi's-selâm* anlatısını aynı hikâyenin farklı bir varyantı olan *Hazret-i Ali Cenklere* kitabındaki anlatı ile de karşılaştırmıştır.

Cenk-nâme yazmalarından sonuncusu Elazığ İmam Hatibi Arındıklı Ali Hoca (ö. 2008)'nın şahsî kütüphanesinde bulunmaktadır. “Cenk-nâmelerde Hazret-i Hüseyin'in Yeri” (Atalan 2011) adlı makaleye esas olan bu taşbaskı eser, Eda Bülbül'ün üzerinde çalışma yaptığı cenk-nâmenin farklı bir nüshası gibi görünmektedir. Zira söz konusu nüshanın tavsifi ve içinde yer alan cenklerin bilgisi Bülbül'ün çalışmasına esas olan

¹ Yazmada ciltlemeden dolayı görünmeyen “ider” kelimesi ifadenin akışına göre tarafımızdan eklenmiştir.

taşbaskı eser ile bire bir örtüşmektedir. Atalan'ın verdiği bilgiye göre *Mu'cizâtü'n-Nebî* adlı hikâye, bu eserde dokuzuncu haşiyede yer almaktadır (Atalan 2011: 9).

Hikâyenin bir yazma nüshası da Toronto'da tespit edilmiştir. Bu eser, Royal Ontario Museum'da T89/II katalog numarasıyla “Dâsîtân-i Ebû'l-Ḥacen ‘an Diyâr-i Şân‘ân Melikzâde” ismiyle kayıtlıdır (Birnbaum 2015: 480).

1.6. Nüshaların Genel Değerlendirmesi

Yukarıda tanımları yapılan nüshalarda olay örgüsünün genel olarak hiç değişmediği görülür. Padişahın, gördüğü rüyada iman etmesi, hazırladığı hediyeleri oğlu ile Hz. Muhammed'e göndermesi, oğlanın münafıkların iftirasına uğrayarak hayatını kaybetmesi ve Hz. Peygamber'in mu'cizesiyle dirilip Müslüman olması hepsinin temel konusunu teşkil eder. Anlatıdaki yer ve kişi adları bazı nüshalarda farklılık arz edebilirken olayların ayrıntılı ya da öz olarak anlatımı da nüshalar arasındaki farklılıklardır. Bu hususta, özellikle mensur nüshalarda hikâyenin daha ayrıntılı anlatılması dikkat çeker. Hz. Muhammed ile Hz. Ebu Bekir'in ruhlar âleminde yarışmaları örneğinde olduğu gibi bazı efsanevi anlatılar sadece mensur nüshalarda tahkiyeye dâhil edilmiştir. Ayrıca, manzum nüshalarda “münafıklar” genellemesi altında verilen kişiler, mensur nüshalarda ismen zikredilmiştir.

Gerek manzum gerekse de mensur nüshaların dil ve anlatımı oldukça sadedir. Genel olarak 13-15. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini yansıtan bu nüshalarda en erken 18. yüzyılda istinsah edilmiş olmalarından dolayı istinsah edildikleri döneme ait imla özellikleri görülür. Nüshalarda kendini gösteren çeşitli ağız özellikleri de dilin bölgesel farklılaşmalarına örnek teşkil eder.

Sonuç olarak, *San'a Padişahının Hikâyesi* 13-14. yüzyıllarda Anadolu'da teşekkül eden İslamî Türk edebiyatının ilk mahsullerinden olmalıdır. İslamiyet'i geniş halk kitlelerine yaymak amacıyla son derece yalın bir Türkçe ile kaleme alınmış olan bu anlatıyı *Kesikbaş*, *Güvercin* ve *Deve Hikâyeleri* gibi *Mevlid Hikâyeleri*'nden addetmek yerinde olur. Hikâyenin bazı nüshalarının *Mevlid* ile birlikte istinsah edilmiş olması da kanaatimizce bu fikri desteklemektedir.

2. Habîbî'nin Mu'cizâtü'n-Nebî Mesnevisi

Kütüphane kayıtlarında *Mu'cizâtü'n-Nebî* adıyla geçen eser, yazma nüshada “Hâzâ Hikâyet-i Pâdişâh-ı San‘â Mu'cizâtü'n-Nebî (A.S)” başlığı ile takdim edilmiştir.

Mu'cizâtü'n-Nebî, 223 beyitten oluşan halk tipi bir mesnevidir. Aruzun remel bahrinin Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Konusunu Hz. Peygamber'in mu'cizelerinden alan eserde tahkiye üslubu içerisinde olağanüstü olaylara yer verilir. Merak unsurunun ön planda olduğu mesnevide San'a padişahının gördüğü rüyada iman etmesi, iki sandık hediyeyi oğlu Ebu'l-Mehcen ile Hz. Muhammed'e göndermesi, münafıkların iftirası sonucu hayatını kaybeden Ebu'l-Mehcen'in Hz. Peygamber'in mu'cizesiyle dirilip Müslüman olması hikâye edilir.

Eserde diğer mesnevilerde olduğu gibi tevhid, na't, mi'raciye, medhiye ve sebeb-i te'lif gibi bölümlere yer verilmemiş; ilk beyitten sonra doğrudan olayların anlatımına geçilmiştir. *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin ilk beyti giriş; 2-221. beyitleri konunun işlendiği bölüm; 222-223. beyitleri ise bitiş bölümüdür.

2.1. Eserin Özeti

Mu'cizâtü'n-Nebi, eserde adı Sa'îd olarak geçen San'a padişahının rüyası ile başlar. Rüyasında Hz. Muhammed'i görüp cemaline meftun olan padişah, O'nu ziyaret etmek ister. Kendisine Müslüman olmadan Hz. Peygamber'i göremeyeceğinin söylenmesi üzerine padişah, hemen orada şehadet getirir ve Müslüman olur. Hz. Peygamber, padişahın yirmi bir gün ömrü kaldığını bu rüyada kendisine bildirir. Padişah uyandıığında bunun şeytanî bir rüya olmadığını, gördüklerinin gerçek olduğunu anlar ve hemen hazinesine girip iki sandık hediye Hz. Peygamber için hazırlar, dört bin altına da bir deve satın alır. Padişahın on dört yaşında Ebu'l-Mehcen lakablı Abdurrahman adında bir oğlu vardır. Oğlunu çağırıp rüyasını ona bir bir anlatır, hazırladığı hediyeleri Hz. Muhammed'e götürmesini, varıp huzurunda O'na iman etmesini oğluna vasiyet eder, sonra da vefat eder. Babasının vefatından sonra Ebu'l-Mehcen tahta geçer. İlk işi babasının vasiyetini yerine getirmektir. Yerine birini vekil bırakır, iki sandık hediye deveye yükleyip yola çıkar. Kâh devesiyle konuşur, gurbetten şikâyet eder kâh uyur, bu hâlde Medine'ye doğru ilerler. Şehrin girişinde aksakallı on kişiye rastlar, bunlar münafıklardır. Münafıklar, Ebu'l-Mehcen'e sorular sorarak onun kim olduğunu, niçin oraya geldiğini öğrenirler ve içlerindeki dışa vurarak Hz. Peygamber hakkında "Bu ne câzûdur ki Medine'de oturur, sihri San'a'ya ulaşır." derler. Ebu'l-Mehcen bunu duyar, oradan uzaklaşmak ister; ancak münafıklar buna izin vermez, sözlerinin Ebu'l-Mehcen tarafından Hz. Peygamber'e iletilip münafık olduklarının anlaşılmasından korktukları için Ebu'l-Mehcen'i devesinden indirip öldüresiye döverler. Oğlanın altınlarını alırlar ve Hz. Peygamber'in huzuruna varıp ona iftira atarlar.

Münafıkların başındaki kişi, San'a'dan gelen bir garip olan Ebu'l-Mehcen'i evinde ağırladığını, onun ise bu iyiliğe karşı nankörlük edip oğlunu öldürdüğünü, malını çaldığını söyler ve yanındaki münafıkları da şahit gösterir. Hz. Peygamber, çocuk yaştaki bu oğlanın böyle bir iş yapmasına ihtimal vermez; ancak ortada şahitler vardır ve Ebu'l-Mehcen şeriat kurallarına göre yargılanır, el ve ayakları kesilir. Herkes meydanda toplanmıştır, halkta bir telaş vardır. Hocadan ders okumadan gelen Hz. Hasan ve Hüseyin bu telaş görüp şaşırır, ne olduğunu anlamaya çalışırlar. Hz. Hasan, meydanın ortasında yatan Ebu'l-Mehcen'i gördüğünde onu Hz. Hüseyin'e benzetir. Bunun üzerine Hz. Hasan ve Hüseyin hemen dedelerinin yanına giderler. Hz. Peygamber, çocukların telaşını görüp ne olduğunu sorar. "Sen bize Hüseyin'e benzeyen kişide kötülük olmaz, demedin mi?" derler. Dedelerinden Ebu'l-Mehcen'i kurtarmasını, dua edip onun elini ve ayağını yerine koymasını isterler. Hz. Bilal, Ebu'l-Mehcen'i hasımlarıyla birlikte huzura getirir. Ebu'l-Mehcen ölmüştür. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Peygamber teker teker münafıklarla konuşup Ebu'l-Mehcen'i affetmelerini isterler. Sırayla münafıklara dil dökerler; ancak münafıklar oğlanı bağışlamamakta kararlıdır. Bu esnada Cebrail nazil olur ve Hz. Peygamber'e Hakk'ın emirlerini tebliğ eder. Cebrail'in getirdiği emirler doğrultusunda Hz. Muhammed, Miraç gecesi giydiği kıyafetlerini giyer, minbere çıkar. Ebu'l-Mehcen'in devesini minberin önüne çökertir, imamesini devenin başına koyarak dua eder. Deve, Allah'ın izni ile dile gelir ve olan biten her şeyi bir bir anlatır, sahibinin öldüğünü görünce başını taşa vurur, o da böylece can verir. Cebrail tekrar nüzul eder, onun getirdiği emir doğrultusunda Ebu'l-Mehcen için ashabdan ömür istenir, ashab ömürlerinden kıyabildikleri kadarını oğlana bağışlarlar. Cömertliğiyle ünlü Hz. Ali ise kalan ömrünün tamamını oğlana

bağışladığını söyler. Allah, Hz. Ali'nin bu cömertliği karşısında Ebu'l-Mehcen'e kendi hazinesinden altmış yıl ömür verir. Hz. Peygamber dua eder, Allah'ın izni ile oğlanın el ve ayaklarını yerine koyar. Ebu'l-Mehcen, Hz. Muhammed'in mu'cizesiyle dirilir, şehadet getirir. Müslümanlar, münafıkların evlerini yağma edip mallarını bölüşürler, münafıkları da ateşte yakarlar. Ebu'l-Mehcen, Müslüman olur ve Hz. Peygamber'in hizmetine girer.

2.2. Eserin Tür Özellikleri ve Kaynakları

Klasik Türk edebiyatında hikâye, en geniş anlamıyla “bir olayın anlatımı” olarak düşünülmüş; manzum ya da mensur olmasına bakılmaksızın masal, destan, efsane, menkıbe gibi tahkiyeye dayalı bütün eserler genel olarak hikâye adıyla adlandırılmıştır. Ayrıca hikâye türünde bir eserin; destan, kıssa, efsane, menkıbe, latife, tarih, nevâdir gibi farklı isimlerle adlandırıldığı da görülmektedir (Kavruk 1998: 7). Yazma nüshalarında *San'a Padişahının Hikâyesi*'ni tavsif etmek üzere “mu'cizât”, “hikâyet”, “kıssa” ve “dâstân” kelimeleri kullanılmıştır. Anlatının türüne işaret eden bu kelimeler eserin genel anlamda klasik bir hikâye, özele inildiğinde ise bir “mu'cize metni” olduğunu göstermektedir. Manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık olarak Türk edebiyatında başta Hz. Muhammed olmak üzere peygamberlerin mu'cizelerini konu alan eserler mu'cize türü çerçevesinde değerlendirilmiştir (bk. Levend 1989b: 79-80; Çakır 2015: 13-25).

Mu'cizâtü'n-Nebî'nin başında ve sonunda eserin mu'cize türünde kaleme alınmış olduğunu gösteren kalıp ifadeler bulunmaktadır. Eserin başında

Bu arada bir hikâyet kılalum

Mu'cizâtından rivâyet kılalum

Mu'cizâtü'n-Nebî/1.

beyti, “hikâyet” ve “mu'cizât” kelimeleri ile eserin türüne işaret ederken sonunda

O! Muhammeddür ki Hağdan beyyinât

Nâzil olup gösterürdi mu'cizât

Mu'cizâtü'n-Nebî/222.

beyti de “mu'cizât” ifadesi ile birlikte mu'cize anlamına gelen “beyyinât” kelimesine yer vermesiyle dikkat çeker. Mesnevinin son beytinde Hz. Peygamber'e salat ve selam getirilmesi ise mu'cize metinlerinde sıklıkla kullanılan bir üslup özelliğidir. Hikâyenin bazı nüshalarının Hz. Ali cenkleri arasında istinsah edilmiş olması, anlatının bir gazavât-nâme oluşundan değil, Hz. Ali'nin hikâyedeki rolünden kaynaklanmış olmalıdır. Zira Ebu'l-Mehcen'in mu'cize eseri olarak diriltilmesinde cömertliği ile söz konusu edilen Hz. Ali kilit rol üstlenmiştir.

Mu'cizâtü'n-Nebî mesnevisinde anlatının kaynaklarına dair herhangi bir bilgi olmamakla birlikte hikâyenin mensur nüshalarında bazı kayıtlara ulaşmak mümkündür. Bunlardan biri olan M₂ nüshası, “*Ma'lûm ola ki Şan'â vilâyetinde bir pâdişâh var idi. Ya'nî Ebû'l-Hasan İbn-i Bekir İbn-i İshâk kavlınden böyle rivâyet ider ki...*” sözleri ile başlar. Hikâyenin râvilerine yer veren bu girişin bir benzeri cenk-nâmeler içerisinde yer alan nüshalardan biri olan *Mu'cizâtü'n-Nebî - 'Aleyhi's-selâm-*'da da görülür: “*Ebû'l-Hasan el-Bekri bin Muhammed bin İshak ve İbn-i Hüşşam Rahmihümullahu Te'ala şöyle rivayet iderler ki[m]...*” (Bülbül 2008: 639).

M₂ nüshasına göre Ebu'l-Hasan İbn-i Bekir (ö. 7. yy./13. yy.)'in bu hikâyeyi İbn-i İshak (ö. 151/ 768)'tan rivayet ettiği anlaşılmaktadır. Bülbül'ün hazırladığı cenk-nâme nüshasına göre ise bu hikâyenin râvileri Ebu'l-Hasan İbn-i Bekir, İbn-i İshak ve İbn-i Hişam (ö. 218/833)'dır. Bahsi geçen müellifler; bilhassa hadis, siyer ve megâzî türünde Arapça eserleriyle tanınmış İslam âlimleridir. Bu kişilerin eserlerinin *Mu'cizâtü'n-Nebî* mesnevisinin kaynaklarından olabileceği göz önünde bulundurulsa bile anlatının ne kadarının sözü edilen râvilere ait olduğunu tespit etmek imkânsızdır. Nihayetinde bu hikâye, Hz. Peygamber'in hayatına ait çekirdek hükmünde olan bazı gerçekliklerin hayalî unsurlarla yeniden kurgulanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca hikâyenin İbn-i Bekir, İbn-i İshak ve İbn-i Hişam'a dayandırılması, anlatıcının bu râviler aracılığıyla sözüne inandırıcılık katmak istemesinden de kaynaklanmış olabilir. Hikâyenin râvileri arasında zikredilen Ebu'l-Hasan İbn-i Bekir, “*İslamiyet'in ilk yıllarına dair hayal mahsulü hikâyeleriyle tanınan bir müelliftir ve onun Hz. Peygamber'in hayatını anlatan Sîretü'n-nebî adlı eseri hayalî hikâyelerle ve yanlış bilgilerle dolu olduğu için okunması bir fetva ile yasaklanmıştır.*” (DİA 1992: 366). Hâl böyle olunca, kaynağını Hz. Muhammed'in hayatından ve mu'cizelerinden alan bu anlatının Ebu'l-Hasan İbn-i Bekir gibi yazarların hayalî hikâyelerinden beslenmiş olması mümkün görünmektedir.²

Mu'cizâtü'n-Nebî'nin olay örgüsünde devenin dile gelip olan biteni olduğu gibi anlatması önemli bir işleve sahiptir. Zira Ebu'l-Mehcen'in haklılığı bu şekilde ispatlanmış, ölüyü diriltme mu'cizesi de buna binaen gerçekleşmiştir. *Mevlid Hikâyeleri*'nden olan *Deve Hikâyesi*³ Türk edebiyatında Hz. Muhammed'in deve mu'cizesine müstakil olarak yer veren bir eserdir. Dolayısıyla *Mu'cizâtü'n-Nebî* ile *Deve Hikâyesi* arasında metinlerarası ilişkiden söz etmek mümkündür. Devenin konuşması mu'cizesi her iki hikâyede ortak bir motiftir. Bununla birlikte *Mu'cizâtü'n-Nebî* mesnevisi; özellikle kişiler, olay örgüsü ve motifler bakımından *Deve Hikâyesi*'ne göre daha girift bir yapı sergiler. Aynı durum *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden *Deli Dumrul Hikâyesi* için de söz konusudur. Deli Dumrul'dan canına karşılık can bulmasının istenmesi, *Mu'cizâtü'n-Nebî*'de Ebu'l-Mehcen için ashabdan ömür talep edilmesi şeklinde tezahür etmiştir. Eşinin Deli Dumrul'a canını bağışlamasına benzer bir davranışı Hz. Ali sergilemiş ve her iki hikâye de

² Bu durumda, devenin konuşması mu'cizesinin hikâyede ölüyü diriltme, ateşe atarak cezalandırma motifleriyle birlikte ele alınması daha anlaşılır olmaktadır. Zira Hz. Muhammed'in mu'cizeleri arasında cansız varlıkları ve hayvanları konuşturması, mu'cize eseri olarak devenin dile gelmesi, Müslümanların savaşta kopan azalarını yerine koyup duasıyla onları iyileştirmesi, mu'cize eseri olarak bazı ölüleri geçici olarak diriltip onları konuşturması kaynaklarda zikredilir. Hikâyede aktarıldığı tarzda deveyi konuşturma, ölüyü diriltme, münafıkları ateşte yakarak cezalandırma ise ancak hayal ürünü olabilir.

³ Aruzun Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün kalıbıyla yazılan *Deve Hikâyesi*, 61 beyitten oluşan oldukça kısa bir mesnevidir. Eserde; sahibinden eziyet gören bir devenin, kesileceğini anlayınca Hz. Muhammed'in huzuruna gelerek dile gelip derdini anlatması, deve sahibinin bu duruma şahit olarak Müslüman olması, Hz. Peygamber'in deveyi satın alması, Peygamber âşığı devenin Hz. Muhammed'in vefat haberiyle başını mescidin eşiğine vura vura canını O'nun yolunda kurban etmesi hikâye edilir (*Deve Hikâyesi*'nin tam metni ve dil içi çevirisi için bk. Özalp 2014: 150-161). Bu anlatıdaki deve mu'cizesinin hadis rivayetleriyle büyük ölçüde uyumlu olduğunu belirtmekte fayda vardır. Devenin anlatılardaki rolü sebebiyle *Mu'cizâtü'n-Nebî* ve *Deve Hikâyesi*'nin birbiriyle karşılaştırılması da söz konusudur. Bu sebeple, *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin kendi adıyla anılıp genel bir niteleme dâhilinde de olsa *Deve Hikâyesi* isimlendirmesinin bu eser için kullanılmaması söz konusu karmaşanın önünü almak adına doğru bir yaklaşım olacaktır.

kahramanlara uzun bir ömür verilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu üç anlatı, özellikle de *Deve Hikâyesi* ile *Mu‘cizâtü’n-Nebî* arasındaki benzerlikleri aynı medeniyet dairesine mensup insanların ortak duygu ve düşünceleri şeklinde değerlendirmek mümkündür; fakat devenin başını taşa vurarak canına kıyması, cana karşılık can istenmesi mühim bir benzerlik olarak dikkat çeker. Dolayısıyla Türk-İslam düşüncesi ve edebî zevkine ait halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan *Deve Hikâyesi* ile *Deli Dumlul Hikâyesi*’ni *Mu‘cizâtü’n-Nebî*’nin beslendiği kaynaklar arasında zikretmek gerekir.

2.3. Müellifi / Şairi

Hikâyenin yazma nüshalarında herhangi bir müellif ya da müstensih adı zikredilmemiştir. Tezkirelerde ve diğer biyografik eserlerde de *Mu‘cizât-ı Nebî*, *Hikâye-i Mu‘cizât-ı Nebî*, *Mu‘cizâtü’n-Nebî* ya da *San‘a Padişahının Hikâyesi* adı altında bir esere rastlanmamıştır. Bu durum, söz konusu anlatının daha çok sözlü gelenekte yaşamış olduğu ve adı bilinmeyen müellifler tarafından yazıya geçirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Müellifin belli olmayışı, hikâyenin anonim oluşuyla ya da çeşitli sebeplerden dolayı müellifin adını gizlemesiyle ilgili olabilir. Nitekim klasik Türk edebiyatında nazmın ayrıcalıklı bir yeri olduğu bilinen bir gerçektir. Mensur eserler arasında daha çok süslü bir dil, sanatlı bir üslupla yazılan, edebî değeri yüksek inşa örnekleri rağbet görmüştür. Genel anlamda nesrin itibar görmediği, hatta küçümsendiği devirlerde halk için sade bir dille yazılan mensur hikâyelerde müelliflerin büyük bir kısmı tenkit edilmek, alaya alınmak korkusuyla isimlerini zikretmemiştir.⁴ Bununla birlikte, hikâyenin manzum nüshalarından 223 beyitten oluşan *Mu‘cizâtü’n-Nebî*’nin 217. beyti olan

Bu Habîbî bendeye rahm eyleyüp

Kıl şefâ‘at yâ Habîb-i lâ-yezâl

beytinde şair, mahlasına yer vermektedir. Aynı beyit içinde, mahlas olan “*Habîbî*” kelimesinden sonra Resul-i Ekrem’in pek çok isim ve sıfatları arasında “*Habîb-i lâ-yezâl*” tamlaması bünyesinde şairin, tekrar “*Habîb*” kelimesine yer vermesi de anlamlı görünmektedir.

Mu‘cizâtü’n-Nebî’nin içinde bulunduğu yazma eserin zahriyyesinde bir çeşit fihrist mahiyetinde bazı şair ve eserlerin isimleri yazılıdır: Muhammed Sufî, Cemâlî, Yahyâ, Habîbî, *Muhammed Hanefî Kıssası*: Dursun Fakîh, İbrahim, *Şefâ‘at-nâme*: Yahyâ, *Hikâyet-i İbrahim Edhem*: Mürîdî, *Hikâyet-i Eyyûb*: ‘İydî, *Hikâyet-i Bey‘u’l-Arz*: Mürîdî. Bunlar arasında Habîbî isminin de geçiyor olması *Mu‘cizâtü’n-Nebî*’nin Habîbî mahlaslı bir şair tarafından kaleme alınmış olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Kaynaklarda, Habîbî mahlaslı beş farklı şair bulunmakla birlikte bunlardan *Mu‘cizâtü’n-Nebî* adında bir eseri olana rastlanmamıştır. Hâl böyle olunca *Mu‘cizâtü’n-Nebî* şairi Habîbî hakkındaki tek bilgi eserindeki

Bu Habîbî bendeye rahm eyleyüp

Kıl şefâ‘at yâ Habîb-i lâ-yezâl

⁴ Klasik Türk edebiyatında mensur hikâyenin yeri için bk. Kavruk 1998: 5-7.

beyti olmaktadır. Habîbî hakkında fikir yürütmek için öncelikle bu mahlası kullanmış şairleri kısaca tanıtmakta fayda vardır:

1. Habîbî Çelebi: Yavuz Sultan Selim dönemi (1512-1520) şairlerinden olan Habîbî Çelebi, Aydın'ın Badra kasabasıdır. Bugün Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Narda'da Faik Ali Paşa Camii'nde uzun yıllar hatiplik yapmıştır. Zamanla akli melekelerini yitiren Habîbî, hatipliği bırakarak memleketi Badra'ya dönmüş ve kendini tasavvufa vermiştir. Sehî Bey'in "iyi nefisli, hoş tabiatlı" sözleriyle tavsif ettiği şairin eserleri ve edebî kişiliği hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır (Mehmed Süreyya 1996: 551; Akçay 2014; Sehî Beg 2017: 127-128).

2. Azerî Habîbî: Acem Habîbî, Habîbî-i Azerbaycânî, Habîbî-i Bergüşâdî, Habîbî Çelebi gibi adlarla da anılan şair, II. Bayezid döneminde İran'dan gelmiştir. Tahminen 15. yüzyılın ikinci yarısında doğmuş, Yavuz Sultan Selim döneminde (1512-1520) vefat etmiştir. Tezkirelerin verdiği bilgiye göre Acem şivesine sahip, kendine has bir üslubu olan şair, şiiirlerinde âşikâne bir tarz sergilemiştir (Mehmed Süreyya 1996: 551; Latifi 2000: 221-222; Babacan 2014).

3. Bosnalı Habîb Dede: Bosnalı Habîb Dede, Habîbî mahlasının yanı sıra bir ara Hasîbî mahlasını da kullanmıştır. Genç yaşlarda İstanbul'a gelmiş, Mevlevî tarikatına intisap ederek Belgrad'da Mesnevîhanlık yapmıştır. Asıl adı Habîb'dir. Habîbî'nin doğum tarihi bilinmediği gibi ölüm tarihi de ihtilaflıdır. Kaynakların verdiği bilgilerden Şeyhî'nin *Vekâyüü'l-Fuzalâ*'da bildirdiği 1053/1643-44, şairin ölüm tarihi olarak kabul görmüştür. Anlamsız kelime ve ifadelerle, alışılmamış bir tarzda yazdığı şiiirlerini *Dîvân*'ında toplamıştır. Bu tarzı sebebiyle döneminde eleştirilmiştir (Altun 1997: 26; Abdulkadiroğlu 1999: 67; Esrar Dede 2000: 129-131; Çapan 2005: 151; Zavotçu 2009: 160; Aksoyak 2013).

4. Şeyh Seyyid Habîbî İsmail Efendi: Habîbî İsmail Efendi'nin (ö. 1090/1679-80) nerede ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Ümmî Sinanzâde Hasan Efendi'ye intisap etmiş, bir Halvetî tekkesi olan Mimar Acem Tekkesi'ne şeyh olmuştur. Câmî Ahmed Dede'ye de intisap eden İsmail Efendi, aynı zamanda Mevlevî'dir. *Dârü'r-Rahmân*, *Şehbâ-yı Kudsiyye*, *Tuhfetü'l-Berere* ve *Hırz-ı Cân* adlı eserlerinin yanında çeşitli güfteleri de bulunmaktadır (Kesik 2014). Habîbî İsmail Efendi, *Hırz-ı Cân* adlı eserinde

*Bu Habîbî derdmendi kıl kabûl
Rahmetün hânında n'ola bir gedâ*

beytine yer vermektedir. Bu beyit, *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin mahlas beyti olan

*Bu Habîbî bendeye rahm eyleyüp
Kıl şefâ'at yâ Habîb-i lâ-yezâl*

beyti ile dil ve üslup bakımından benzerlik göstermektedir.

5. Habîb-i Karamanî: Bursalı Mehmed Tâhir Efendi'nin *Osmanlı Müellifleri*'nde verdiği bilgiye göre Habîb-i Karamanî, Yahyâ-yı Şîrvânî'nin halifelerinden yüksek bir zattır. *Etvâr-ı Seb'a* adlı manzum eserinden başka *Kitâbü'n-Nasâyih* adlı mensur bir eseri vardır. 902/1496'da Amasya'da vefat etmiştir (Bursalı Mehmed Tâhir Efendi 1972: 106). Mehmed Süreyya, Habîb Ömerî adıyla kaydettiği şairin Karaman bölgesinden olduğunu söyler. Niğdeli olan şairin soyu baba tarafından Hz. Ömer'e, anne tarafından Hz. Ebu Bekir'e ulaşır. Akaide kadar ders gördükten sonra Yahyâ-yı Şîrvânî'den hilafet alarak tasavvuf erbabı arasına girmiştir (Mehmed Süreyya 1996: 551). Mustafa Özağaç, hazırlamış olduğu doktora tezinde kaynaklarda zikredilen iki eserine ek olarak *Vuslat-nâme* adlı tasavvufî eserin de Habîbî'ye ait olduğunu ortaya koymuş, *Etvâr-ı Seb'a*'nın şaire aidiyetini tartışmıştır (bk. Özağaç 2016).

Eldeki bilgiler doğrultusunda, *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin sözü edilen beş şairden hangisi tarafından yazıldığını kesin olarak söyleyebilmek olanaksızdır. Badralı Habîbî Çelebi ile Bosnalı Habîb Dede'nin kaynaklarda zikredilen şiirlerine yansıyan üslup özellikleri *Mu'cizâtü'n-Nebî*'den farklıdır. Bu sebeple *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin bu şairler tarafından yazılması mümkün görünmemektedir. Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin 15. yüzyılda yaşamış Habîbî-i Azerbaycânî ya da Habîb-i Karamanî tarafından yazılmış olması mümkündür. Bununla birlikte, Acem Habîbî'nin Azerî Türkçesiyle yazdığı şiirlerinde kendine has bir üslubu olduğuna bakılırsa *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin Acem Habîbî'ye ait olması uzak bir ihtimal olarak görünür. Diğer taraftan, Habîb-i Karamanî mutasavvıf bir şairdir. *Vuslat-nâme*'de ortaya koyduğu üslup ve derin tasavvufî bilgi göz önüne alınırsa onun *Mu'cizâtü'n-Nebî*'yi yazmasına pek ihtimal verilmez. Ancak her ne kadar *Mu'cizâtü'n-Nebî* sade bir dille halk için yazılmış bir mesnevi olsa da *Vuslat-nâme*'ye benzer bir tarzda anlatımında coşku ve lirizmin etkisi hemen fark edilir. Bu bağlamda, *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin,

Nâr-ı hicret yanmayan pervâneler

Ruhların şem'ine bulmazlar vişâl

Mu'cizâtü'n-Nebî/215.

beyti ile *Vuslat-nâme*'deki

Habîbünîşî pervâneliktür

Şu dem kim yana şem'-i nâr-ı ma'sûk

Vuslat-nâme/1759.

beyti arasında bir paralellik söz konusudur. Burada olduğu gibi yer yer tasavvufî bir söyleme ulaşan lirizmi sebebiyle *Mu'cizâtü'n-Nebî*'yi Habîb-i Karamanî gibi mutasavvıf bir şairin yazması akla yakın durmaktadır. Ayrıca *Mu'cizâtü'n-Nebî* şairinin *Vuslat-nâme*'de olduğu gibi "abdest" kelimesi yerine "destümaz"ı tercih etmesi, eğer sadece vezin kaygısından ileri gelmiyorsa eserin az da olsa Azerî Türkçesi özelliği gösterdiğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir. Bu durumda, "*Azerbaycan'da Yahyâ-yı Şîrvânî'nin yanında yaklaşık on iki yıl kalmış olan Habîb-i Karamanî'nin*" (Özağaç 2016: 46) o bölgeye has bazı dil özelliklerini eserinde yansıtması anlamlı olmaktadır.

2.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Mu'cizâtü'n-Nebi mesnevisinde olaylar, 3. tekil ve 1. tekil kişi ağzından anlatılmıştır. Buna bağlı olarak da eserde hâkim anlatıcı ve kahraman anlatıcı olmak üzere iki farklı anlatıcı ve bakış açısı mevcuttur. Eserin genelinde anlatıcı; olayların öncesi ve sonrasını, kahramanların duygu ve düşüncelerini hatta rüyalarını bilen bir konumda olduğu için eser, ilahî bakış açısıyla yazılmıştır. Kahramanların duygu ve düşüncelerini kendi ağızlarından okuyucuya aktarmak için ise kahraman anlatıcının bakış açısına başvurulmuştur. San'a padişahının, oğlu Ebu'l-Mehcen'e vasiyet etmesi, devenin dile gelip olanları anlatması vb. kahramanın bakış açısıyla aktarılmıştır. Anlatımı güçlendirmek, heyecanı artırmak amacıyla söz konusu bakış açılarının mesnevide iç içe geçmiş bir şekilde ustaca kullanıldığı görülür.

2.5. Olay Örgüsü

Mu'cizâtü'n-Nebi, küçük ama kuvvetli bağlarla birbirine sıkı sıkıya bağlı olay halkalarından oluşur (Bülbül 2008: 140). Mesnevinin olay örgüsünü beyit aralıklarını da vermek suretiyle şu şekilde sıralamamız mümkündür:

1. San'a padişahının rüyasında Hz. Peygamber'i görüp iman etmesi (2-12).
2. Padişahın, hazırladığı hediyeleri Hz. Peygamber'e iletmesi için oğlu Ebu'l-Mehcen'e vasiyet etmesi ve ölmesi (13-24).
3. Ebu'l-Mehcen'in tahta geçip babasının vasiyetini yerine getirmek üzere Medine'ye doğru yola çıkması (25-39).
4. Ebu'l-Mehcen'in münafıklarla karşılaşması (40-58).
5. Münafıkların Ebu'l-Mehcen'e tuzak kurması (59-65).
6. Münafıkların Ebu'l-Mehcen'e iftira atıp onu Hz. Peygamber'e götürmeleri (66-77).
7. Hz. Peygamber'in Ebu'l-Mehcen'i görmesi, iftiraya inanmak istememesi (78-85).
8. Münafıkların anlattıkları olaya şahit getirmeleri (86-92).
9. Hz. Peygamber'in emriyle Hz. Ömer'in Ebu'l-Mehcen'i şeriata göre cezalandırması (93-102).
10. Ebu'l-Mehcen'in şikâyet etmeyip şükretmesi (103-111).
11. Hz. Hasan ve Hüseyin'in bu olaydan haberdar olmaları (112-123).
12. Hz. Hasan ve Hüseyin'in olay yerine gelmesi, Hz. Hasan'ın Ebu'l-Mehcen'i gördüğünde onu Hz. Hüseyin'e benzetip bayılması (124-131).
13. Hz. Hasan ve Hüseyin'in durumu dedelerine arz etmek için yola çıkmaları, Hz. Peygamber'den Ebu'l-Mehcen'i kurtarmasını istemeleri (132-148).
14. Sırasıyla Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Peygamber'in Ebu'l-Mehcen'i münafıklardan istemeleri, münafıkların kabul etmemesi (149-172).
15. Cebrail'in nüzul edip Hz. Peygamber'e Allah'ın emirlerini bildirmesi (173-179).
16. Hz. Peygamber'in minbere çıkıp dua etmesi (180-181).
17. Ebu'l-Mehcen'in devesinin nutka gelip olayları anlatması (182-186).
18. Devenin Ebu'l-Mehcen'in öldüğünü görüp üzüntüden başını taşaya vurup ölmesi (187-190).
19. Cebrail'in tekrar nüzul etmesi, Ebu'l-Mehcen için ashabdan ömür talep edilmesini bildirmesi (191-194).

20. Ashabın, ömürlerinden kıyabildikleri kadarını, Hz. Ali'nin ise kalan ömrünün tamamını Ebu'l-Mehcen'e bağışlaması (195-201).
21. Cebrail'in nüzul edip Hz. Ali'nin cömertliği hürmetine Allah'ın Ebu'l-Mehcen'e kendi hazinesinden altmış yıl ömür bağışladığını müjdelemesi (202-207).
22. Hz. Peygamber'in duasıyla Ebu'l-Mehcen'in dirilip iman etmesi, kendi hâlini anlatması (208-216).
23. Şairin Hz. Muhammed'in şefaatinin istemesi (217).
24. Münafıkların cezalandırılması, Ebu'l-Mehcen'in malının ashaba dağıtılması (218-220).
25. Ebu'l-Mehcen'in Hz. Peygamber'in hizmetinde kalması (221).
26. Hz. Peygamber'e salat ve selam getirilmesi (222-223).

Olay örgüsünden de anlaşılacağı gibi, mesnevide anlatım "Ebu'l-Mehcen'i kurtarma" çabası etrafında düğümlenmiş, olaylar kronolojik olay örgüsüne göre aktarılmıştır.

2.6. Kişi Kadrosu, Zaman ve Mekân

Mu'cizâtü'n-Nebî'de Hz. Muhammed ve Ebu'l-Mehcen başkahraman; Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Bilal, Cebrail, San'a padişahı ve Ebu'l-Mehcen'in devesi yardımcı kahramanlardır. Eserde "münafıklar" olarak tanımlanan kişiler ise, kahramanların mücadele ettiği hasımlar yani karşı gücü temsil eden kişilerdir. Kahramanlardan Hz. Muhammed, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve Hz. Bilal tarihî gerçekliği olan kişiler; Sa'îd adındaki San'a padişahı ile oğlu Ebu'l-Mehcen ise belli bir gerçekliği olmayan hayalî kişilerdir. Siyaset meydanını dolduran halk, eserde dekoratif bir unsur olarak verilmiştir. Ebu'l-Mehcen'in kurtuluşuyla ilgili olarak Allah'ın emirlerini Hz. Peygamber'e getiren Cebrail, gerçekte de olduğu gibi olağanüstü özelliklere sahip bir kahramandır.

Mu'cizâtü'n-Nebî, San'a padişahının sarayında gördüğü rüya ile başlar. Padişahın vasiyetini yerine getirmek üzere Ebu'l-Mehcen'in deve sırtında yola revan olmasıyla kapalı bir mekân olan saraydan sonra olaylar geniş mekân olan çölde devam eder. Yolculuğun ardından, olaylar kapalı bir mekân olan mescidde devam eder, son olarak açık bir mekân olan siyaset meydanında son bulur. Mesnevide geçen San'a ve Medine şehirleri gerçek mekânlar olmakla birlikte bu gerçeklik şehirlerin isimleriyle sınırlıdır.

Mesnevide zaman kronolojik bir şekilde ilerler; zamanın geçişi ba'de zaman, bir zaman, andan sonra, hemîn, hemân, subha dek, nâgehân gibi kalıplaşmış ifadelerle okuyucuya hissettirilir. Alkan İspirli'nin de değindiği gibi Ebu'l-Mehcen'in San'a'dan Medine'ye devesiyle bir gecede gelmesi olağanüstü bir durumdur ve zaman mekân ilişkisi bakımından dikkat çekicidir (2017: 284).

2.7. Motifler

Dil, üslup ve şekil özellikleri bakımından halk tipi bir mesnevi olan eser, aynı zamanda olağanüstülüklerle örülü klasik bir hikâyedir. San'a padişahının rüya görmesi, rüyada iman etmesi ile başlayan hikâyede rüya motifinin olayların gelişiminde önemli bir yeri vardır. Eser, münafıkların ateşe atılarak cezalandırılması ile sona erer. Ceza motifi burada ateşte yakma şeklinde tezahür etmiştir. Mu'cize motifinin hâkim olduğu eserde Hz. Muhammed'in mu'cizelerinden devenin konuşması ve ölülere diriltme ön plana

çıkarılmıştır. Dua etme, ölüyü diriltme, Hz. Cebrail'in nüzülü, devenin konuşması da birer motif olmakla birlikte bunları mu'cize motifinin alt başlıkları olarak değerlendirmek de mümkündür.

Mu'cizâtü'n-Nebî mesnevisi, anlatıdaki bazı kişi ve motiflerin ortak oluşu sebebiyle *Mevlid Hikâyeleri*'nden *Deve Hikâyesi* ile benzerlik göstermektedir. Mu'cize türünde eserler olan *Mu'cizâtü'n-Nebî* ve *Deve Hikâyesi*'nde Hz. Muhammed'in mu'cizelerinden devenin konuşması işlenmiştir. Hz. Peygamber ve deve, her iki hikâyenin de kahramanlarındandır. Devenin mu'cize eseri olarak konuşması, Hz. Muhammed'e âşık olması ve anlatının sonunda can vermesi her iki hikâyede ortak motiflerdir. *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin olay örgüsünde yer alan bazı motifler de *Dede Korkut Hikâyeleri*'ni anımsatmaktadır. Cebrail'in yeryüzüne inerek Allah'ın emirlerini Hz. Peygamber'e iletmesi, Ebu'l-Mehcen için ashabdan ömür talep edilmesi, Hz. Ali'nin kalan ömrünü ona bağışlaması, bu cömertliğin Allah katında hoş karşılanması sonucunda Ebu'l-Mehcen'e Allah'ın kudretinden altmış yıl ömür verilmesi gibi motifler *Deli Dumrul Hikâyesi*'yle benzerlik göstermektedir.

2.8. Dil ve Üslup

Dinî heyecan, duygu ve düşünceleri yansıtan *Mu'cizâtü'n-Nebî*, İslam dinini geniş halk kitlelerine yaymak amacıyla sade bir dille kaleme alınmıştır. Sade bir Türkçe, samimi bir üslup eserin belli başlı özelliklerindedir. Mesnevide Türkçe kelimeler, Arapça ve Farsça kelimelere oranla daha çok kullanılmış, Arapça ve Farsça yapıtlı tamlamalara çok az yer verilmiştir. Eser, dil bakımından Eski Anadolu Türkçesi özellikleri göstermekle birlikte 18. yüzyılda istinsah edilmesi sebebiyle bu döneme ait imla hususiyetleri sergilemektedir. Bazı kelime ve eklerin imlasında gözlemlenen tutarsızlıklar genel olarak bu durumdan kaynaklanmıştır.

Mu'cizâtü'n-Nebî mesnevisinde öğreticilikle beraber lirizmin dalgalanışlarını da görmek mümkündür. Özellikle olayların kahraman anlatıcının ağzından anlatıldığı kısımlarda duygu yoğunluğu artmaktadır. Bu bağlamda; San'a padişahının, rüyasını oğluna anlatması, Ebu'l-Mehcen'in devesiyle söyleşmesi, devenin dile gelip olan biteni Hz. Peygamber'e anlatması söz konusu edilebilir. Mesnevinin sonlarına doğru Ebu'l-Mehcen'in Hz. Peygamber'e hitaben söylediği

Nâr-ı hicret yanmayan pervâneler

Ruĥlarıñ şem'ine bulmazlar vişâl

Mu'cizâtü'n-Nebî/215.

beyti, hem sözünü ettiğimiz lirizmin hem de eserde yer yer kendini gösteren tasavvufî söylemin bir ifadesi olarak dikkat çeker.

3. Metin

[122a]

Hāzā Hikāyet-i Pādişāh-ı Şan‘ā* Mu‘cizātü’n-Nebī (A.S)**Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün**

1. Bu arada bir hikāyet kılalum
Mu‘cizātından rivāyet kılalum
2. Şan‘ānuñ bir pādişāhı var idi
Baht u devlet kim anuñla yār idi
3. Cāme-ḥābında yaturken düş olur
Gözleri bir ḥüb cemāle düş olur
4. Didiler kim bu durur Fahr-i cihān
Bunuñ için oldı bu kevn ü mekān
5. Pādişāh tırdı ziyāret kıлмаğa
Ḥazret-i Aḥmed kıomadı varmağa
6. Didi ki bilmiş olasın yā Sa‘īd
Sen beni kıлмақ ziyāret key ba‘īd
7. Küfr-ile sen başa irmeklik muḥāl
Müslimān ol kim bulasın sen vişāl
8. Pes hemān İmāna geldi anda ol
‘Arz-ı İslām eyledi aña Resül
9. Didi andan dünyāda bil yā emīr
Sen yigirmi bir gün olursın esīr

* Şan‘ā: Şan‘a S. Bu kelime yazmada “Şan‘ā” ve “Şan‘a” olarak iki farklı şekilde yazılmıştır. Çeviri yazıda tutarlılık sağlamak açısından kelime aslı imlasiyle “Şan‘ā” olarak okunmuştur.

2a Şan‘ānuñ: Şan‘ānuñ S.

3a Cāme-ḥābında: Bu kelime yazmada yanlış olarak “Cāme-ḥābında” şeklinde yazılmıştır.

4a Didiler: Dediler S.

6a Didi: Dedi S.

10. Andan irersin civār-ı rahmete
Mübtelā olmayasın sen zaḥmete
11. Uyanup gördi sarāyuñ içi nūr
Sīnesi ol nūr-ıla buldı sürür
12. Bildi kim bu gördügi yalan degül
Aña anı 'arz iden Şeyṭān degül
13. Bu feraḥdan ḥaznesine girdi ol
İki şanduk ḥoş teberrük düzdi ol
14. Hem daḥı bir nāka aldı key laṭīf
Şaydı pes dört biñ altun aña ol şerīf
15. 'Abdu'r-rahmān adlu oğlu var idi
Kim laḳab Ebū'l-Meḥcen dirler idi
16. Da'vet idüp anı getürdi nihān
Ḳıṣṣasınuñ cümlesin ḳıldı 'ayān
17. Didi cānum ben neler itsem gerek
Gözlerümle ḥüb cemāl görsem gerek
18. Luṭf-ıla cān-ıla ḥayrān olmuşam
Elinden ḥoş ben Müslimān olmuşam
- [122b]
19. İki şanduk ḥoş teberrükler aña
Ḥāzır itdüm şimdi ḥoş virem saña

12b degül: degil S.

15: Bu beytin vezni hatalıdır.

17a cānum: cānım S.

20. Anuğ için olmuşam ben bī-devā
Ola řāyed derdüme benüm devā
21. Yükleğüp üstine bingil sen hemān
Key şağın bu işde tutmağıl gümān
22. Tapřur aña bu emānetüm benüm
Ķurbān olsun aña bu cānum benüm
23. Diler iseñ řāz u ĥandān olasın
Ĥazretinde sen Müsilmān olasın
24. Oğlına bu resme ta‘līm eyledi
Cānın andan şonra teslīm eyledi
25. Ba‘de zamān geğdi atası taĥtına
Mālik oldu milkine vü raĥtına
26. Bir zamān bu resme esdi rüzigār
Yād idüp ‘ahdını ĥtdı ol nigār
27. Yirine bir kişiyi řāh eyledi
Aĥmedüñ řevķine bir āh eyledi
28. Geldi bindi nāķasına ol emīn
Yola girdi ĥoř revān oldu hemīn

20a Anuğ: Anığ S.

20b derdüme benüm: derdime benim S.

21a üstine: üstüne S.

22a benüm: benim S.

22b cānum: cānım S.

23b: “Müsilmān” kelimesi vezin gereği “Müsilmān” olarak okunmuştur.

24a Oğlına: Oğluna S.

25a taĥtına: Bu kelime yazmada yanlış olarak “taĥtına” şeklinde yazılmıştır.

25b vü: Bu kelime yazmada “ve” okunacak şekilde üstün ile harekelenmiştir.

27a Yirine: Kelime “yerine” okunacak şekilde harekelenmiştir.

27b Aĥmedüñ: Aĥmedüñ S.

29. Gider iken yolına ol hûb cemâl
Hâtırına düşdi ğurbetden melâl
30. Döndi andan nâkasına söyledi
Nâr-ı ğurbetden şikâyet eyledi
31. Ger bu cevri gördüğüm yokdur benim
Lîk maşşûdum Muḥammeddür benim
32. Bu murâda ger beni irgüresin
Ol Resûlün yüzini sen göresin
33. Bu kelâmı söyler iken uyudu
Lâ-cerem gönlinde fikri bu idi
34. Kim ireydi Hâzret-i Peyğambere
Cândan İmân getüreydi servere
35. Pes deveye düşdi şevk-i Aḥmedî
Hoş revân oldu vü bir dem ṭurmadı
36. Ol uzak yolları kıldı Hâk yakın
Şubḥa dek bu şehre irdi ol hemîn
37. Çün Medîne şehrini gördi ṭurur
Silkinüben şâhibini uyarur
- [123a]
38. Uyanup gitdi gözinden çünkü ḥ'âb
Gördi kim üstüne ṭoğmuş âfîṭâb

29a yolına: yoluna S.

29b Hâtırına: Bu kelime yazmada yanlış olarak “Hâtırına” şeklinde yazılmıştır.

31 benim: benim S.

35b vü: ve S.

38a gitdi: getdi S; ḥ'âb: ḥâb S.

38b üstine: üstüne S.

39. İlerüde gördi bir şehr-i laṭîf
Aña varmak ‘azm kıldı ol şerîf
40. Geldi bu şehriñ ucına nev-civân
On kişiye tuş oldu ol nâ-gehân
41. Aķ şaķallu cümlesi geymiş ‘abâ
Her birinüñ elinde hoş bir ‘aşâ
42. Tesbîḥ oķurlar şalavât virürler
Böyle bu vech-ile anlar tururlar
43. Çün Ebü’l-Meḥcen buları gördi hoş
Nâķasın bunlara karşı sürdi hoş
44. Ol nigârî daḥı bunlar gördiler
Ne kişisin diyübeni şordılar
45. Didi oĝlan bunlara kim ey yâr
Bu ne yirdür bunda kimdür şehr-yâr
46. Didi bu durur Medîne ey şafâ
Şehr-yâridür Muḥammed Muştafâ
47. Güş idicek anuñ adın ol hemân
Şevķ-ıla âh idüp oldu şâzumân
48. Didi var mı arañuzda diñ baña
Tâ ki şaçular şaçaydum ben aña

40a şehriñ: şehriñ S.

42: Bu beytin vezni hatalıdır.

43a buları: “bunları” kelimesi vezin gereĝi “buları” olarak okunmuştur. Eserin orijinalinde “buları” şeklinde olan kelime müstensih tarafından “bunları” olarak yazılmış olmalıdır.

45a Didi: Dedi S.

45b yirdür: yerdür S.

46b Şehr-yâridür: Şehriñ yâridür S. Bu kelime, müstensih hatasından dolayı yanlış yazılmış olmalıdır.

47a anuñ: anıñ S.

49. Didi Şan'ā mālikinüñ oğlıyam
Muşafā 'ışkına cānı tağluyam
50. Atası ĩmān getürüp öldügin
Bu kadar nesne vaşiyet kıldügin
51. Yola girüp yalnızca getdügin
Gider iken n'eyleyüben n'etdügin
52. Deve üstün uyku tutup yatduğın
Bir gicede gelüp anda yetdügin
53. Vaşf-ı hālin cümle takrİR eyledi
Hüs-n-i hulk-ıla bulara söyledi
54. İşidicek bunlar oğlanuñ sözin
Kaşdı kıldılar tutalar kendüzün
55. Didiler kim bu cāzū gör oturur
Sihr-ile Şan'ādan ādem getürür
56. Dir Ebū'l-Meħcen bulara koñ beni
Sizden artuğ bilmişemdür ben anı
- [123b]
57. Bu ne sözlördür ki söylersiz baña
Cān u dilden 'āşık olmuşam aña
58. İnşā'allāh ben aña varsam gerek
Hāk-i pāyine yüzüm sürsem gerek

49a Şan'ā: Şan'a S; oğlıyam: oğluyam S.

52a üstün: Yazmadaki "üstünde" kelimesi vezin gereği "üstün" olarak okunmuştur.

53b bulara: "bunlara" kelimesi vezin gereği "bulara" şeklinde okunmuştur. Bu kelime, muhtemelen müstensih hatasından dolayı "bunlara" şeklinde yazılmıştır.

54a İşidicek: Eşidicek S; oğlanuñ: oğlanuñ S.

55a Didiler: Dediler S.

56a bulara: "bunlara" kelimesi vezin gereği "bulara" olarak okunmuştur. Eserin orijinalinde "bulara" şeklinde olan kelime müstensih tarafından "bunlara" olarak yazılmış olmalıdır.

59. Böyle diyüp döndi bunlardan revān
Gör ne fitne kırdılar bunlar hemān
60. Birbirine didiler kim bu civān
Bizi varup söyler ise nā-gehān
61. Ger ‘Alīye dirler ise hālümüz
Öldürüp bizi alurlar mālumuz
62. İmdi bu derde bulalum biz devā
Cümlemüz bizüm kırılmağ ne revā
63. Çünkü bu tedbīri anlar itdiler
Yetişüp ardından anı tutdılar
64. İçlerinde biri key mel‘ün idi
Taş bağırlu kelb idi mağbūn idi
65. Şaçına yapışdı çekdi oğlanı
Nākasından yire bırağdı anı
66. Devesiyle mālın aldı qalanı
Ağmede iletđi biri oğlanı
67. İçerü girdi Resūle söyledi
Yā Muğammed deyu efğān eyledi
68. Muştafā çün anda gördi bu işi
Didi feryāduğ senüñ nedür kişi

59a diyüp: deyüp S.

60a didiler: dediler S.

61a dirler: derler S; hālümüz: hālümüz S.

61b mālumuz: mālumuz S.

62b bizüm: bizim S.

63a itdiler: etdiler S.

65b yire: yere S.

68b senüñ: seniñ S.

69. Didi yâ Aḥmed vaşiyet itdiñüz
 ̖onuğunuz ḥoşca tutuñ didiñüz
70. Milk-i Şan'adan bir oğlan bu gice
 Baña konuğ oldu kim işit nice
71. Yedük içdük tā olunca vaqt-i ḥ'āb
 Ḥāzır itdüm yatmağ-içün cāme-ḥ'āb
72. Bilmedüm ki uğrı imiş ben anı
 Gör ne mağbūn eylemişdür ol beni
73. Mālumu almış ḥıyānet eylemiş
 Oğlum öldürmiş cināyet eylemiş
74. Nesne virüp şaldum ādemler aña
 ̖utuben getürdüm uş şimdi saña
75. Baña degdügi mālum kıldum kabūl
 İllā oğlum kanı kaldı yâ Resūl
- [124a]**
76. Didi Aḥmed ne қadardur ol şabī
 Didi on dört yaşında ola ey Nebī
77. Bu қadar yaşında bir ̖ıfl-ı ġarīb
 Sen didiğün kārı kıлмақ key 'acīb
78. Қanı yādun şimdi oğlan қandedür
 Yâ Resūl'allāh getürdüm bundadur

69a itdiñüz: etdiñüz S.

70b işit: eşit S.

71 ḥ'āb: ḥāb S.

73a mālumu: mālımı S.

75a mālum: mālımı S. Yazmadaki "mālımı" kelimesi vezin gereği "mālum" olarak okunmuştur.

77b didiğün: didiğün S.

78a yādun: yādın S.

79. Aḥmed eydür yâ Bilâl ol oğlanı
Yüri al gel görelüm kimdür anı
80. Pes hemân çıkdı getürdi ol emîn
Kana ğarķ olmış yaturdı tâ zemîn
81. Hâzret-i Aḥmed Bilâle söyledi
Başını kıaldur yüzini sil didi
82. Çünkü sildi yüzini anuḡ Bilâl
Nür içinde zâhir oldu hûb cemâl
83. Şanasın çıkdı bulutdan bedir ay
Rüşen oldu şu‘lesinden cümle cây
84. Didi bû Bekre Muḥammed n’ola hâl
Bu tıfıldan bu fesâd gelmek muḥâl
85. Gerçi kim bilinmez kimdür bu civân
Lîk sîmâsında var nür-ı îmân
86. Aḥmed eydür eyledüġün da‘vâye
Şâhidüġ var mı getür bu ma’nîye
87. Getüreyin diyüben gitdi ol er
Geldi yoldaşlarına virdi ḡaber

79b görelüm: görelim S.

81b didi: dedi S.

82a anuḡ: anıḡ S.

84a Didi bû: Dedi Ebû S. “Ebû” kelimesi vezin gereġi “bû” olarak okunmuştur.

85b sîmâsında: şîmâsında S.

86b ma’nîye: ma’niye S.

87a diyüben gitdi: deyüben getdi S.

88. Ol münâfıklara didi tîz tûruŋ
İtdügüm bühtâna ŧanuŋluŋ virüŋ
89. Ođlamı bu cāzūya öldürdelüm
Sizüŋ ile mâlı taŋsım idelüm
90. Ol münâfıklar Resüle geldiler
Girdiler yalan ŧehâdet itdiler
91. Didiler 'ayân bilürüz bu işi
Da'vâsında ŧâdıŋ durur bu kiŧi
92. ŧâhidüz buŋa ŧehâdet iderüz
Bu ŧehâdetde ŧadâŋat iderüz
93. Diŋleyüben bunlaruŋ Ağmed sözin
Pes 'Ömerden yaŋa dönderdi yüzin
94. Dīnümüzde yā 'Ömer budur āsān
ŧer'le alasın ŧiŧāŧ bunda sen
- [124b]
95. Tūrdı yirinde 'Ömer ŧıldı bir āh
N'idelüm çün böyledür emr-i ilāh
96. Emr idüp elin ayağın bağladı
Merđamet idüp velī çoŋ ağladı

88a didi: dedi S.

88b İtdügüm: Etdügüm S; ŧanuŋluŋ: ŧanıŋlıŋ S.

89b Sizüŋ: Siziŋ S.

90b itdiler: etdiler S.

91a Didiler: Dediler S.

91b: Bu dizenin vezni hatalıdır.

94a Dīnümüzde: Dīnimüzde S.

95a yirinde: yerinde S.

95b N'idelüm: N'idelim S.

97. Kimseye bu resme bühtân olmasun
Bu belâdan cigeri hûn olmasun
98. Yâ ilâhî kullarunı kıl ırak
Görmesünler zûlm-ile derd-i firāk
99. Çün ‘Ömer geldi nigârın yanına
Âteş-i firķat bıraķdı cānına
100. Kūlına didi ki al bu ođlanı
Var siyāset yirine ilet anı
101. Didi yā Mevlā buyurgıl sen baŗa
Tā cezāsın virem ben bu oğlana
102. Serika itmiş elini kesün didi
Geldi şol dem kesdi yanında ķodi
103. Bu Ebū’l-Meħcen nihānī söyledi
Kendü nefsinden bu sözi söyledi
104. Dir kesün şu elleri degdi puta
Ne revādur Aħmedün elin şuta
105. Şükr ider ol hālîne ğuşşa yimez
Şāz olup anlara hıç nesne dimez
106. Kesdiler ayaklarını hem anuñ
Mü’min isek yaķıla cānuñ senün

99a nigârın: nigârın S.

100a Kūlma didi: Kūluna dedi S.

100b yirine: yerine S.

101b: Bu dizenin vezni hatalıdır.

102a kesün didi: kesin dedi S.

104b Aħmedün: Aħmediñ S.

105a yimez: yemez S.

106b cānuñ senün: cānıñ seniñ S.

107. Didi virün ayağımı anlara
Kim varup secde kılırdı putlara
108. Anlara hüküm eyleyeler kim vara
Cem' ola odlar içinde bir yire
109. Didi yanarsam revâdur ben garîb
Zîrâ vaşluḡda cüdâyem yâ Ḥabîb
110. Ğurbet içre tâc u tahtdan ayruyam
Bu sebebden derde düşdüm şayruyam
111. Ruḡların şem'ine hem pervaneyim
Yâ Nebîya'llâh ki saḡa bendeyim
112. Bu tarafdan ğurretâ 'ayn-i Resûl
Ya'nî kim ol meyve-i ḡayru'l-Bütül
113. Ol sa'âdet gülşeninün gülleri
Ol firâset bâğınun bülbülleri
- [125a]
114. Cân içinde cân olurlar cânlara
Ḥürî riḡvân cân virürler anlara
115. Ḥavz-ı kevşer şerbetinün sâḡası
Ol Ḥüseyn ile Ḥasan kim ikisi
116. Ḥâceden gelür iken ol şems-vâr
Gördiler kim ḡalk içinde fitne var

107a ayağımı: ayağımı S.

108b yire: yere S.

110a “tahtdan” kelimesi yazmada yanlış olarak “tahtdan” şeklinde yazılmıştır.

111a Ruḡların: Rūḡların S.

116a Ḥâceden: Ḥocadan S.

117. Bir kişiden Şordılar kim ey kişî
Di nedür böyle bu halkuñ cünbüşi
118. Didi kim az yaşında bir hüb civân
Şan idüp serika itmiş nâ-gehân
119. Diñledi da‘vâsını anuñ Resûl
Őer‘-ile katline hüküm itdi Resûl
120. Bu halâyık diler anı yaķalar
‘Ömri dîvânını yaķup yıķalar
121. İşidüp ol iki serv-i nâzenîn
Âh idüp derd-ile kıldılar enîn
122. Birbirine didiler gel varalum
Dedemüze varuben yalvaralum
123. Umaruz kim alup âzâd eyleye
Anuñ ile bizi hoş Őâz eyleye
124. Çünkü bunlar geldi meydâna revân
Halk didiler bilmiş ol kim yâ civân
125. Uş saña irdi Hüseyn ile Hasan
Ola kim sen kırtulasın Őağ âsân
126. Őabrı gidüp bî-ķarâr olmuş idi
İşi dâ’im âh u zâr bolmuş idi

117b halkuñ: halkıñ S.

118a Didi: Dedi S.

118b serika: serika S.

121a İşidüp: Eşidüp S.

122a didiler: dediler S.

127. Anlara çün gördi ta'zîm eyledi
Cânını şükkrâne yuş germ eyledi
128. Gördügi demde Ḥasan anuñ yüzini
'Aklı gidüp yavı kıldı kend'zini
129. Şandı kim oldur Ḥüseyn-i şeh-r-yār
Yire düşdi āhı kıldı zār zār
130. Yüzine şu sepdiler şordı Ḥasan
Dir Ḥüseyne kandesin ey cān sen
131. Seni şandum göricek ol oğlamı
Şöyle beñzetmiş ki saña ol Ğanī
132. Böyle diyüp gitdiler yollarına
Aldılar dilbendlerin ellerine
- [125b]
133. Başlarını açup oldılar revān
Yolna cānlar fidā olsun hemān
134. Dökdiler saçlarını yüzlerine
Misk ü 'anber reşk ider tozlarına
135. Mescide irişdiler kim āh deyu
Girdiler Aḥmed kātına ağlayu
136. Didiler gerçi edebdür bilürüz
Uş saña senden şikāyet kıluruz

128b: "kendüzini" kelimesi vezin gereği "kend'zini" şeklinde okunmuştur.

130b Dir: Der S.

131a şandum: şandım S.

131b ki: "kim" kelimesi vezin gereği "ki" olarak okunmuştur.

132a diyüp gitdiler: deyüp getdiler S.

133b Yolna: Yoluna S.

136a Didiler: Dediler S.

137. Çün Resûlu'llâh işitdi sözlerin
Yaşa ğarķ itdi mübârek gözlerin
138. Gördi bunlar kim dökerler yaşları
Yaş aķıdur cûşa gelür taşları
139. Ger degülseñ sen daħı taşdan ķatı
Ķan dökesin yâd idüp bu firķati
140. Ey ciger-güşem diñ imdi n'ola hâl
Size de mi ķıldı kim mekr-ile âl
141. Didiler kim dimedüñ mi yâ Resûl
Kim Hüseyne beñzer olsa bir oğul
142. Ol kişi uĝrı ħarâmî olmaya
Yavuz işler hergiz andan gelmeye
143. Muştafâ döndi anlara söyledi
Şimdi daħı direm anı ben didi
144. Yâ dede bu sözi sen dimek neden
Ķutup aña bunca cevr itmek neden
145. Anı ħod Ħaķ şöyle beñzetmiş aña
Yüzini gören kişi ķalür taña
146. İmdi senden dilerüz ki biz hemîn
Ol ğarîbi ķurtarasın yâ Emîn

137a işitdi: eşitdi S.

137b itdi: etdi S.

139a degülseñ: degilseñ S.

141a Didiler: Dediler S.

142b hergiz: Yazmada bu kelime yanlış olarak “ħergiz” şeklinde yazılmıştır.

143b didi: dedi S.

147. Elin ayağın yirine koyasın
Luḫf idüp aña du'âlar kılasın
148. Yine ola cümle a'zâsı temâm
Ol civânı ḥaşm-ıla al gel hemân
149. Vardı anları getürdi tîz Bilâl
Şoralar tâ kim nedür bu ḳâl ü ḥâl
150. Geldiler mescid içine girdiler
Muştafâya 'izzet idüp ṭurdılar
151. Gördiler kim n'ola seni olmuş ol
Dîn yolına cân virüben ölmüş ol
- [126a]
152. Ebū Bekr ṭurdu yirinden söyledi
Bu ğarîbi baña bağışlaḡ didi
153. Ger uyar olursaḡuz siz bu söze
Yarın anda dest-gîr olam size
154. Görmediler bu sözi anlar revâ
Ol niġaruḡ derdine ola devâ
155. Ṭurdu yirinden 'Ömer hem kıldı cüş
Baña bağışlaḡ budur dir sözüüm uş

147a yirine: yerine S.

149a: Bu dize yazmada “Vardı getürdi anları tîz Bilâl” şeklinde iken vezin gereği “anları” kelimesi öne alınmıştır.

151b yolına: yoluna S.

152a yirinden: yerinden S.

152b didi: dedi S.

153a olursaḡuz: olursaḡız S.

155a yirinden: yerinden S.

155b dir: der S.

156. Tıtmadılar sözün anuñ ey kibār
Tırdı geldi bu kez ‘Oşmān zār zār
157. Gelün bağışlañ didi baña anı
Size cennet vire luşından Ğanī
158. Bunlara hoş ‘izzet ikrām eyledi
Baña virüñ deyu iqdām eyledi
159. Kılmadılar sözünü anuñ qabül
Hātıñı şındı anuñ oldu melül
160. Tırdı andan Fahr-i cümle kā’ināt
Ol Hābīb-i Hāq Resül-i mümkināt
161. Serv-i dībā kıddine hayrān idi
Kıddini güller görüp hāndān idi
162. Ayaq üstüne tırup virdi selām
Söyledi şırın zübānı hoş kelām
163. Server-i sırr-ı tāk-ı şırın-nihād
Ol Muħammed Muştafā hayru’l-‘ibād
164. Didi kim ben sizi Hāqdan dileyem
Rüz-ı maşşerde şefā‘at eyleyem
165. Cennete girüp göresiz rahmeti
Nār içinde çekmeyesiz zaħmeti

156a anuñ: anıñ S.

157a didi: dedi S.

159 anuñ: anıñ S.

162a üstine: üstüne S; virdi: verdi S.

162b şırın zübānı: şırın zübānı S.

163a şırın: şırın S.

164a Didi: Dedi S.

166. Bu civānı tek başa virüñ didi
Yarın anda ecrini görüñ didi
167. Biz anı bağışlamazuz didiler
Kınlumuzdur ol kıomazuz didiler
168. Kıopdı aşhāb arasında bir figān
Ol figānı gūş ider zīr ü zübān
169. Didiler kim bu ne dertdür yā Resūl
Hak Resūlinüñ sözi olmaz kabūl
170. Pes Hüseyin-ile Hasan kıldı nidā
Yoluña cānlar fidā olsun dede
- [126b]
171. Var ise bunlar münāfıklar durur
Birbirine hem muvāfıklar durur
172. Anuñ için şıdılar senüñ sözüñ
Bilmediler kıadrüñüz bunlar sizüñ
173. Bu tefekkürde iken Aħmed hemīn
Nāzıl oldu aña Cebrā'ıl-emīn
174. Yā Muħammed Hak selām eyler saña
Ol selām ile kelām eyler saña
175. Didi mi'rāc gicesi ũonlarını
Ol Hābībüm geysün anuñ varını

166 didi: dedi S.

167 didiler: dediler S.

168b zübān: zübān S.

169a Didiler: Dediler S.

172a Anuñ için şıdılar senüñ sözüñ: Anuñ için şıdılar sinüñ söziñ S.

172b sizüñ: siziz S; kıadrüñüz: kıadriñüz S.

175a Didi: Dedi S.

175b anuñ: anıñ S.

176. Menberin meydāna iletsün didi
Çıķup anda halka va‘z itsün didi
177. Ol civānuᅇ bindügi devesini
Menberüᅇ öᅇine çökersin didi
178. Hem ‘imāmeᅇ bürüyesin başına
Göresin Perverdigāruᅇ işi ne
179. Sen du‘ā kıᅇl yā Resül-i muᅇterem
Müstecāb ola du‘āᅇ çün bī-elem
180. Her ne kim didise aᅇa Cebra‘īl
Anı daᅇı öyle kıᅇldı ol cemīl
181. Menbere çıķdı münācāt eyledi
El getürüp ‘arz-ı ᅇācāt eyledi
182. Ol deve çok söyledi anda kelām
‘İzzet idüp Aᅇmede virdi selām
183. Nuᅇka geldi ᅇoş şehādet eyledi
ᅇālını andan şikāyet eyledi
184. Didi āgāᅇ olasın sen yā ᅇabīb
Milk-i Şan‘ādan gelürdüm ben garīb
185. Pādişāᅇ düşinde gördi çün seni
Oᅇlı ile saᅇa gönderdi beni

176 didi: dedi S.

177a civānuᅇ: civānuᅇ S.

177b Menberüᅇ öᅇine çökersin didi: Menberin öᅇüne çökersin dedi S.

178b Perverdigāruᅇ: Perverdigāruᅇ S.

180a didise: dedise S.

182b virdi: verdi S.

184a Didi: Dedi S.

186. Tā ki gelüp ḥazretüñe ire ol
Ayağuş tozına yüzün süre ol
187. Cān u dilden ḥazretüñe bendedür
Ḳanı gelsün göreyüm ol ḳandedür
188. Muşafā emr eyledi getürdiler
Menber öñinde anı yaturdılar
189. Ol nigāri çünki böyle gördi ol
Ṭaşa çaldı başını cān virdi ol
- [127a]
190. Bu figānı görüp efğān itdiler
Gözlerinüñ yaşların ḳan itdiler
191. Peyk ḥazrete geldi eydür yā Resül
Yā Ḥabîbî ağlama sen sākin ol
192. Kim saña Rabbün selām eyler didi
Ol selām ile kelām eyler didi
193. Ger dilerse ol civānı dirgürem
Cümle maḳşūdına anı ırgürem
194. Söylesün aşḫābına dīn serveri
Vire 'ömrlerinden aña her biri

187b göreyüm: göreyim S.

188b öñinde: öñünde S.

189b virdi: verdi S.

190 itdiler: etdiler S.

191a: Bu dizenin vezni hatalıdır. Ayrıca "Peyk" kelimesi yazmada "Peyik" okunacak şekilde harekelenmiştir.

192a Rabbün: Rabbün S.

192 didi: dedi S.

194a Söylesün: Söylesin S.

194b: Bu dizedeki "Vireler" kelimesi vezin gereği "Vire" olarak okunmuştur.

195. Döndi aşhâbına Aḥmed söyledi
Cebrâ'îlüh sözlerin 'arz eyledi
196. Güş idüp şevk-ıla anlar turdılar
Kıyabildükleri kadar virdiler
197. Faḥr-i 'âlem döndi eydür yâ 'Alî
Menba'-ı luḫf-ı keremsin yâ velî
198. Yâ niçün sen bu arada tırmadıñ
'Ömrüñüñ sen ba'zısından virmedüñ
199. Didi 'ömrüm ne kadardur bilmezem
Bu kadar 'ömrüm anuñ olsun disem
200. Lîk mühlet vir baña sen gideyüm
Destümâz idüp vaşıyyet ideyüm
201. Cānumı kırbān ideyüm ben temām
Baḳî 'ömrüm anuñ olsun ey hümām
202. Böyle diyüp söyler iken nā-gehān
Ḥāzır oldu pes yine sulṫān-cihān

196b virdiler: verdiler S.

198a tırmadıñ: tırmadıñ S.

198b 'Ömrüñüñ: 'Ömrüñüñ S; virmedüñ: vermedüñ S.

199a Didi 'ömrüm: Dedi 'ömrüm S.

199b 'ömrüm: 'ömrüm S.

200a vir: ver S; gideyüm: gideyim S.

200b Destümâz: Dest ü namâz S; ideyüm: ideyim S.

201a ideyüm: ideyim S. Bu dizenin son kelimesi yazmada "hemān" olmakla birlikte bunun hemen üstüne de "temām" yazılmıştır. Kafîye gereği "temām" kelimesi tercih edilmiştir.

201b anuñ: anıñ S.

202a diyüp: deyüp S.

203. Hâk selâm eyler saña dir yâ Resûl
Kamu hâcetlerünj oldı bil kabûl
204. Ol 'Alînüj hürmetine pâdişâh
Virdi 'ömrin yine aşhâbuñ ilâh
205. Kendi kudret haznesinden Girdigâr
Aña altmış yıl 'ömür virdi ey yâr
206. Didi kim kılsun Hâbîbüm bir du'â
Ol du'âsını anuñ kılam revâ
207. Çün Muhammed el getürdi hânümân
Didiler âmîn zemîn ü âsumân
208. Hâk te'âlâ kudretinden ol nigâr
Başını yirden getürdi şems-vâr
- [127b]
209. Tırdı yirinden şehâdet eyledi
Kendü hâlinden şikâyet eyledi
210. Gördiler bu mu'cizâtı hâş ü 'âm
Didiler hoş e'sş-şalâtü ve's-selâm
211. Menberinden endügi demde Hâbîb
Ayağına düşdi bü'l-Meḥcen ğarîb

203a dir: der S.

203b hâcetlerünj: hâcetlerinj S.

204b aşhâbuñ: aşhâbınj S.

205b virdi: verdi S; "ey" kelimesi "i" şeklinde okunursa bu dizedeki vezin hatası düzelir.

206a Didi: Dedi S.

206b anuñ: anınj S.

207b Didiler: Dediler S.

208b yirden: yerden S.

209a yirinden: yerinden S.

210b Didiler: Dediler S.

211b "Ebü'l-Meḥcen" vezin gereği "bü'l-Meḥcen" olarak okunmuştur.

212. Ol dem anda hoş Müsilmân oldu ol
Ğuşşadan kırtuldu handân oldu ol
213. Ey sa‘âdet menba‘ı şâhib-cemâl
Saña virmişdür kemâli Zü’l-celâl
214. Kaṭresi la‘lünden ireydi eger
Cümle deryâlar olaydı hoş zülâl
215. Nâr-ı hicret yanmayan pervâneler
Ruḥlaruñ şem‘ine bulmazlar vişâl
216. Hâzretüñe ben gelürken yâ Resül
Hüzün ü ğamdan bulmasunlar hîç mecâl
217. Bu Hâbîbî bendeye rahm eyleyüp
Kıl şefâ‘at yâ Hâbîb-i lâ-yezâl
218. Varup evlerini yağma kıldılar
Ol iki şandığı alup geldiler
219. Ol münâfıklar bulup tutdılar
Oda yaqup anları kül itdiler
220. Muşafâya mâlı teslîm kıldılar
Mâlımı aşhâba taḫsîm itdiler
221. Fahr-i ‘âlem hizmetinde kaldı ol
Tâ‘ate şevḳ-ıla meşğül oldu ol

212a “Müslimân” kelimesi vezin gereği “Müsilmân” olarak okunmuştur.

213b virmişdür: vermişdür S.

214a la‘lünden: la‘lînden S.

215b Ruḥlaruñ: Rûḥlarıñ S; vişâl: vişâl S.

216a: Bu dize yazmada “Hâzretüñe gelürken ben yâ Resül” şeklinde iken vezin gereği “ben” kelimesi öne alınmıştır.

219b itdiler: etdiler S.

220b itdiler: etdiler S.

222. Ol Muhammeddür ki Hâkdan beyyinât
Nâzil olup gösterürdi mu'cizât
223. Ger dilersiz bulasız 'âlî makâm
Şevk-ıla diñ e'ş-şalâtü ve's-selâm

Sonuç

Bu çalışmada, Habîbî'nin İslam dini ve Hz. Muhammed'in mu'cizelerini konu alan *Mu'cizâtü'n-Nebî* adlı mesnevisi incelenmiş ve çeviri yazıya aktarılmıştır. Aruzun remel bahrinin Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün kalıbıyla yazılan *Mu'cizâtü'n-Nebî* 223 beyitten oluşmaktadır. Merak unsurunun ön planda olduğu eserde San'a padişahının, gördüğü rüyada iman etmesi, iki sandık hediye oğlu Ebu'l-Mehcen ile Hz. Muhammed'e göndermesi hikâye edilir. *Mu'cizâtü'n-Nebî* Anadolu'da teşekkül eden İslamî Türk edebiyatının ilk mahsullerinden olmalıdır. İslamiyet'i geniş halk kitlelerine yaymak amacıyla son derece yalın bir Türkçe ile kaleme alınmış olan bu eseri *Kesikbaş*, *Güvercin* ve *Deve Hikâyeleri* gibi *Mevlid Hikâyeleri*'nden addetmek yerinde olacaktır. *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin *Mevlid* ile birlikte istinsah edilmiş olması da kanaatimizce bu fikri desteklemektedir. Türk edebiyatında Habîbî mahlasını kullanmış birden çok şair olması ve eldeki bilgilerin yetersizliği nedeniyle *Mu'cizâtü'n-Nebî*'nin Habîbî mahlaslı şairlerden hangisi tarafından yazıldığını kesin olarak söyleyebilmek olanaksızdır; ancak Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren eserin 15. yüzyıl şairlerinden Habîb-i Karamanî tarafından yazılmış olması mümkün görünmektedir. Eserde Cebrail'in yeryüzüne inerek Allah'ın emirlerini Hz. Peygamber'e iletmesi, Ebu'l-Mehcen'in ömrüne mukabil ashabdan ömür talep edilmesi, neticede oğlana Allah'ın kereminden altmış sene ömür bağışlanması gibi motifler *Dede Korkut Hikâyeleri*'ndeki *Deli Dumrul Hikâyesi* ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda, Hz. Muhammed'in deve mu'cizesine müstakil olarak yer veren *Deve Hikâyesi* ile *Mu'cizâtü'n-Nebî* arasında metinlerarası ilişkiden söz etmek mümkündür. *Mu'cizâtü'n-Nebî*, insanımızın geçmiş asırlardaki dinî duygu, düşünce ve heyecanını yansıtmaları bakımından önem taşır. Hikâye motiflerinin yanı sıra dil ve anlatım bakımından da zengin bir içeriğe sahip olan eser, halk bilimi ve dil araştırmaları için de ihmal edilmemesi gereken bir kaynaktır.

Kaynaklar

- Akçay, Gülççek. (2014). “Habîbî”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4278>
 (Son Erişim Tarihi: 04.02.2019).
- Aksoyak, İsmail Hakkı. (2013). “Habîbî (Hasibî), Habîb Dede”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1036>
 (Son Erişim Tarihi: 04.02.2019).
- Alkan İspirli, Serhan. (2017). “Müellifi Bilinmeyen Bir Eser: Hikâye-i Mucizâtü'n-Nebî”.
IBAD Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi Journal of International Scientific Researches, 2/2, 281-295.
- Altun, Kudret. (1997). *Tezkire-i Mucîb İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin-Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Arnak, Neslihan. (2019). *Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî (vr. 30b-43b)*. Bitirme Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi.
- Atalan, Mehmet. (2011). “Cenknâmelerde Hazret-i Hüseyin'in Yeri”. *E-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 4/2, 7-30.
- Babacan, İsrâfil. (2014). “Habîbî, Acem Habîbî, Habîbî-i Azerbaycânî, Habîbî-i Bergüşâdî, Habîbî Çelebî”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3876>
 (Son Erişim Tarihi: 04.02.2019).
- Birnbaum, Eleazar. (2015). *Ottoman Turkish and Çağatay MSS in Canada A Union Catalogue of the Four Collections*. Boston: Brill.
- Bursalı Mehmed Tâhir Efendi. (1972). *Osmanlı Müellifleri*. C. 1, İstanbul: Meral Yayınevi.
- Bülbül, Eda. (2008). *Hız Ali Cenkleri Üzerine Bir Tetkik (İnceleme-Metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canım, Rıdvan. (2014). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çakır, Müjgân (haz.). (2015). *Mu'cizeler Kitabı Klasik Türk Edebiyatında Müstakil Mu'cizât Metinleri*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Çapan, Pervin (haz.). (2005). *Mustafa Safâî Efendi Tezkire-i Safâî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Dalkılıç, Sercan. (2013). *Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî*. Proje Ödevi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Demir, Necati ve Mehmet Dursun Erdem. (2007). *Hazret-i Ali Cenkleri*. C. 1, Ankara: Destan Yayınları.
- Diyanet İslam Ansiklopedisi. (1992). “Bekrî, Ebü'l-Hasan el-Kasas”. C. 5, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 366.
- Esrar Dede. (2000). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*. haz. İlhan Genç, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gül, Aysun. (2019). *Mu'cizât-ı Nebî (vr. 17a-30a)*. Bitirme Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi.
- Gürkan, Zeynep. (2017). *Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî (vr. 1b-20a)*. Bitirme Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi.
- Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî*. Milli Kütüphane, No: 06 Hk 4334/1.
Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî. Milli Kütüphane, No: 452/3.

- İsmail Belig. (1999). *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*. haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Karaman, Gülay. (2017). "Milli Kütüphanede Kayıtlı Bulunan Mensur Bir Hikâye Üzerine". *Avrasya Zirvesi 1. Uluslararası Piri Reis Dil-Tarih-Coğrafya Kongresi*, 17-21 Temmuz 2017, Ankara, 97.
- Kavruk, Hasan. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kesik, Beyhan. (2014). "Habîbî, Şeyh Seyyid Habîbî İsmail Efendi". <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3131> (Son Erişim Tarihi: 04.02.2019).
- Latîfî. (2000). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*. haz. Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Levend, Ağâh Sırrı. (1989_a). "İslâmî Edebiyatın Esasları ve Kaynakları". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1971*, Ankara: TDK Yayınları, 186-187.
- Levend, Ağâh Sırrı. (1989_b). "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1972*, Ankara: TDK Yayınları, 35-80.
- Mehmed Süreyya. (1996). *Sicill-i Osmanî*. C. 2, Yayına haz. Nuri Akbayar, Eski Yazıdan Aktaran Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Mu'cizât-ı Nebî*. Yapı Kredi Sermet Çifter Yazma Eser Kütüphanesi, No: 0933/1.
- Mu'cizâtü'n-Nebî*. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, No: 4042.
- Özağaç, Mustafa. (2016). *Habîbî'nin Vuslatnâme Adlı Mesnevîsi (Metin-Muhteva-Tahlil)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özalp, N. Ahmet (haz.). (2014). *Hikâye-i Mevlidi'n-Nebî Mevlid Hikâyeleri*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Sehî Beg. (2017). *Heşt Bihişt*. haz. Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey, Ankara. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html> (Son Erişim Tarihi: 18.03.2019).
- Zavotçu, Gencay. (2009). *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.

122

هَذَا كَلِمَاتُ يَادِشَاهِ صَنْعَةِ مَجْرَاتِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ

بُوَأْرِدِي بِرَحَايَاتِ قَيْلِهِ لَوْمُرْ
 صَنْعَتِكَ بَرِيَادِ شَاهِي وَارَايْدِي
 جَامَه حَايِنْدَه يَا تُوْرَكْنِ دُوْشْ اُولُوْر
 دَدِي يَارَكْنِم بُوْدُرْ رُخْرِي جِيهَان
 بَادِ شَاه طُوْرْدِي زِيَارَتِ قَلْبَه
 دَدِي كَيْلِي شِيْشْ اُولَه سِيْن يَا سَعِيْد
 كَهْرِيْلَه سَن بِيكَا اِيْرَمَكْ اِيْن مَحَاك
 بَسْ هَمَان اِيْمَانَه كَلْدِي اَنْدَه اَوْل
 دِيْدِي اَنْدَنْ دُنِيَادَه بِيْل يَا اَمِيْر
 اَنْدَنْ اِيْر رَسِيْن جُوْا رَحْمَتَه
 اَوْ يَا نُوْب كُوْرْدِي سَرَايِكْ اِيْجِي نُوْر
 بِلْدِي كْنِم بُوْ كُوْر دُوْر كِي يِلَان دَكَل
 بُوْفَر حَدَنْ خَرَنْدَه سِيْنَه كَرْدِي اَوْل
 هَم دِيْجِي بَر نَاقَه اَلْدِي كِي لَطِيْف
 عَبْدُ الرَّحْمَنْ اَذَلُوْ اَوْغَلِي وَارَايْدِي
 دَعُوْتِ اِيْدُوْب اِيْن كُوْرْدِي بِيْهَان
 دِيْدِي جَايْنِم بِن نَرَا اِيْسَمْ كَرَاكْ
 لَطِيْفَه جَايْلَه خَيْرَان اَوْلِيْسَمَه

مُعْجَزَاتِيْنْدَنْ رِيَايَتِ قَيْلِهِ لَوْمُرْ
 بَحْتِ دَوْلَتِ كِنِم اَنْوَكْلَه يَا رَايْدِي
 كُوْر زِي بَر حُوْب جِمَالَه دُوْشْ اُولُوْر
 بُوْنَاكْ اِيْجُوْن اَوْلْدِي بُوْ كُوْن مَكَان
 حَضْرَتِ اَحْمَدِ قُوْلَمَادِي وَارْمَغَه
 سَن بِي قَلْبِي زِيَارَتِ كِي بَعِيْد
 مَسْلَمَان اَوْلَكْنِم بُوْلَه سِيْن بِن وَصَال
 عَرْضِ اِيْسَلَامِ اِيْلْدِي اَكْا رَسُوْل
 سَن يِكْرِي بَر كُوْن اَوْلُوْر سِيْن اِيْلِيْر
 مِيْتَلَا اَوْلِيَه سِيْن سَن رَحْمَتَه
 سِيْنَه سِيْ اَوْلَنْ نُوْر لَه بُوْلْدِي سُرُوْر
 اَكَا اِيْ عَرْضِ اِيْدَنْ شَيْطَان دَكَل
 اِيْ كَهْر صَانْدَقْ خُوْشَنْ تَبْرَكْ دُوْرْدِي اَوْل
 صَايْدِي بِيْرْدِي وَرَبِيْكَ الْتُوْن اَكَا اَوْل شَرِيْف
 كَدَلَقَبْ اَبُو الْمَحْجِيْن دِيْر لَرَايْدِي
 قِيْصَه سِيْنَاكْ جَمَلِيْن قَلْدِي عِيَاْت
 كُوْر لَرْمَلَه حُوْب جِمَالِ كُوْر سَمْ كَرَاكْ
 اِيْلْدَنْ خُوْشَنْ بِن مَسْلَمَان اَوْلِيْسَمَه

<p> كَتَدُو حَالِنْدَه بِنَسَايَتِ لَيْلِدِي دَدِيلِرْ خَوْشِ الصَّلَاحِ وَالسَّلَامِ أَيَا عَيْنِه هُو شَدِي بُو الْمَجْنُونِ عَزِيبِ غَضَه دَن قَوْر تَوْلِدِي خَنْدَانِ اَوْلَدِي اَوْلِ سَكَا وَرَمَشْدَه كَرَامَالِ ذُو الْجَلَالِ جُهْلَه دَر يَا كَرِ اَوْلِي دِي خَوْشِ ذُلَالِ رُو خَلْبِكْ شِعْنَه بُو لَزْ لَرِ وَيَصَاكْ حَزَنِ عَمْدَانِ بُو لَسُو لَرِ هَيْجْ مَجَاكْ قِيلِ شَفَاعَتِ يَا حَبِيبِي لَا تَرَاكْ اَوْلِ اِيكِي صَنْدُو عِي التَّوْبِ كَلْدِي لَرِ اَوْدَه يَا قَوْبِ اَنْلَرِي كَوْلِ اَتْدِي لَرِ نَالِي اَصْحَابَه تَقْسِيمِ اَتْدِي لَرِ طَاعَتَه شَوْ قَلَه مَشْغُولِ اَوْلَدِي اَوْلِ نَا زِيلِ اَوْلُوبِ كُو سَرِ رُزْدِي مُعْجَزَاتِ </p>	<p> طَوْرُ دِي بَرْنِدَن شَهَادَتِ اَيْلِدِي كُوْرُ دِي لَرِ بُو مُعْجَزَاتِي خَاصِرْ عَامِ مَنَبَرِنْدَه اَنْدُو كِي دَمَكْ حَبِيبِ اَوْلَدِمْ اَنْدَه خَوْشِ مُسْلِمَانِ اَوْلَدِي اَوْلِ اِي سَعَادَتِ مَنِيحِ صَاحِبِ جَمَانِ قَطْرِ سِنِي لَعْلِكِدَن اِبْرِي دِي اَكْرِ نَارِ هِجْرَتِ يَا نَيْمَانِ بَرِ وَا نَه لَسْرِ حَضْرَه تَوَكُّلُورْ كِنِ بِنِ يَا رَسُوْلِ بُو حَبِيبِي بِنْدَه يَه رَحْمَه اَيْلُوبِ وَ اِرُوبِ اَوْلَرِ بِنِي يَغْمَا قِلْدِي لَرِ اَوْلِ مَنَافِقَرِي بُو لُوبِ طُوْتَدِي لَرِ مَضْطَفَا يَه مَا لِي تَسْلِيمِ قِلْدِي لَرِ مَخْرَجِي عَالَمِ خِدْمَتِنْدَه قَلْدِي اَوْلِ اَوْلِ مُحَمَّدِ دَر كِه حَقْدَن بَيِّنَاتِ </p>
<p>بِشَوْ قَلَه كَرِيكْ الصَّلَاحِ وَ اَلْاَمَامِ</p>	<p>كِرْدِي لَرِ سَبِيْرِ بُو لَه سَبِيْرِ عَالِي مَقَامِ</p>

EK 2: Mu'cizatu'n-Nebi, 127b.

